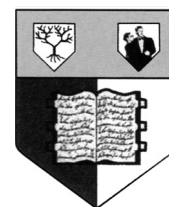

Släkt och Bygd

medlemsblad för
svalövsbygdens
Släkt- och folklivsforskare

Nr. 1 2020

Svalövsbygdens släkt- och folklivsforskarförening

Kallelse till årsmöte

Tisdagen den **25 februari kl 18.00**

Plats: **Montessori**, Onsjövägen, Baksidan och i källarplanet
i f.d. Sveriges Utsädesförenings Huvudbyggnad
parkering på norra sidan intill Lantmännens byggnad Kärnan.

Sedvanliga årsmöteshandlingar

Dagordning, ekonomiskt resultat och verksamhetsberättelse finns tillgängliga på årsmötet.

Föredrag

Föredrag: Inge Lundkvist och Lennart Johansson visar bilder och berättar bl.a. om
Att klippa tre generationer i Svalöv.

Släktforskning under våren 2020

Öppet Hus med hjälp att komma igång tisdag kvällar med början 2020-01-21. kl. 18.00-20.00.
Därefter 2020-02-04, 2020-02-18, 2020-03-03, 2020-03-17, 2020-03-31 och slutligen 2020-04-14.
Samtliga under ovan angiven tid.

Fortsättningskurs startar 2020-01-30 kl 17.00.20.00.
Övriga datum enligt följande: 2020-02-27 och 2020-03-26.
Samtliga under ovan angiven tid.

Mer information hittar Ni på vår hemsida: www.sloff.se

Släkt och Bygd

Årgång 29 nr.1 2020

Medlemsblad för Svalövsbygdens släkt- och
folklivsforskarförening

ISSN 1401-3703

Föreningens styrelse:

ORDFÖRANDE: Henrik Johansson 0418-66 28 73
Korpralsgatan 5, 268 32 Svalöv.
henrik.johansson@mbox372.tele2.see

SEKRETERARE: Per Olof Knutsson 0418-66 09 69
Norrvidinge 1165 Teckomatorp

KASSÖR: Bo Jönsson 070-881 11 33
Carl XI:s gata 15, 268 35 Svalöv.

REDAKTÖR: Henrik Johansson 0418-66 28 73
HEMSIDA: www.sloff.se
Ansvarig hemsidan: Bertil Mattsson 070-826 22 29

LOKAL: Montessori, Onsjövägen, Svalöv
ÖPPET HUS: Tisdagar varannan vecka, se sidan 2

E-POST: info@sloff.se

MEDLEMSAVGIFTEN för 2020 är 175:-
Familjemedlem 50:-
Bankgiro: 386-4782

Tillfällig redaktör har ordet

Ordföranden och redaktören för Svalövsbygdens Släkt- och folklivsforskarförening är för närvarande krasslig och har bett om lite assistans för produktionen av ett nytt nummer av Släkt och Bygd. Därför har undertecknad, Roland Lyhagen, ryckt in för att ta hand om detta nummer av tidskriften. Det är även så att jag skrivit två av artiklarna i detta nummer.

Den första är en tidskriftsanpassad version av det föredrag som jag höll på årsmötet 2019 om den danska dominansen på skånska gods och plattgårdar under andra delen av 1800-talet och en bit in på 1900-talet. Det gällde antingen som ägare av stora egendomar eller som arrendatorer. Ibland var det både och, en dansk ägare med en dansk arrendator.

En annan artikel beskriver några husarer i min släkt som gick varierande öde till mötes, ofta med fattigdom och tragik.

I tredje artikel skriver Klas Tykesson om fyrakappan i Torrlösa som haft flera olika användningar. Det är också ett arkitektoniskt fenomen som är sydsvenskt och gärna knutet till slott och större gods.

Till kommande nummer efterlyser redaktören korta eller längre artiklar om ämnen kring släkt- och folklivsforskningen. Ni är många som letar i arkiven och hittar säkert intressanta släkthistorier eller kuriösa företeelser. Skriv en artikel och skicka till redaktionen. Det är en viktig kulturgärning att bidra till vår historia.

Roland Lyhagen

Innehåll:

Dansk dominans på skånska plattgårdar och storjordbruk av Roland Lyhagen.....	sid 4
Några husaröden i min släkt av Roland Lyhagen.....	sid 25
Fyrakappan i Torrlösa. Lite om fattighus och skolhus i Torrlösa av Klas Tykesson.....	sid 28

Dansk dominans på skånska plattgårdar och storjordbruk

Av Roland Lyhagen, Svalövsbo

När jag började gräva i historien bakom Svalöfsgården framkom både ett mönster som var oväntat och familjehistorier som var häpnadsväckande. När jag involverade även granngården Lönnstorp och några gårdar i Sireköpinge blev mönstret ännu tydligare. Danska arrendatorer, ägare och tjänstefolk dominerade bilden från 1840-talet och framåt. Genom släktskap och umgänge blev ringarna på vattnet omfattande. Umgänget mellan gårdarna kunde skönjas via faddrarna på barn-dopen som finns registrerade i församlingsböckerna. Liksom giftermål mellan familjerna. När trådar från gårdarna i Svalöv och Sireköpinge nått 40 stora gårdar drog jag streck i vidare sökande.

Plattgårdar del i jordbrukets effektivisering

För att förstå begreppet plattgårdar måste det sättas in i ett större jordbrukspolitiskt sammanhang. Från slutet av 1700-talet ökade befolkningen i landet medan jordbruksproduktion hade svårt att hänga med. Jordbruket var småskaligt och ganska ineffektivt bland annat på grund av en ålderdomlig och orationell struktur. Gårdarna låg samlade i byar medan gårdarnas skiften var utspridda i många smala remsor. Ett exempel kan vara Kläsinge by (i Sireköpinge) som hade sex gårdar samlade i byn medan varje gård hade 39 utspridda långs-

mala skiften. Marken var dessutom indelad i åkermark och äng. Från ängsmarken togs höet till djurens vinterfoder. Skiftesreformerna skulle ändra strukturen radikalt.

Tre skiftesreformer

Den första förordningen om storskifte kom 1759. Den fick varierande effekt och resultat i olika regioner. Antalet skiften per gård reducerades men det var mindre effekt på ängsmarkerna för vinterfodret. Genom enskiftesförordningen ökades möjligheterna ytterligare att reducera antalet skiften per gård. Men också ett utflyttningstvång av gårdarna från byn till en central placering i sitt tilldelade skifte. Det blev ett viktigt instrument i strukturförändringen. Det mest kända föregångsexemplet är Rutger Mackleans på Svaneholm som konsekvent genomförde skiftet. Fyra byar ersattes med 73 gårdar som lades ut i ett geometriskt mönster. Varje gård placerades centralt i sitt tilldelade 25 hektars skifte.

Skiftningen av byarna tog ytterligare fart när stadgan om "laga skifte" kom 1827. Det ledde till en radikal omstöpning av jordbrukssamhället. Byarna sprängdes och i många fall reducerades antalet gårdar väsentligt. Det är här begreppet plattgårdar kommer in.

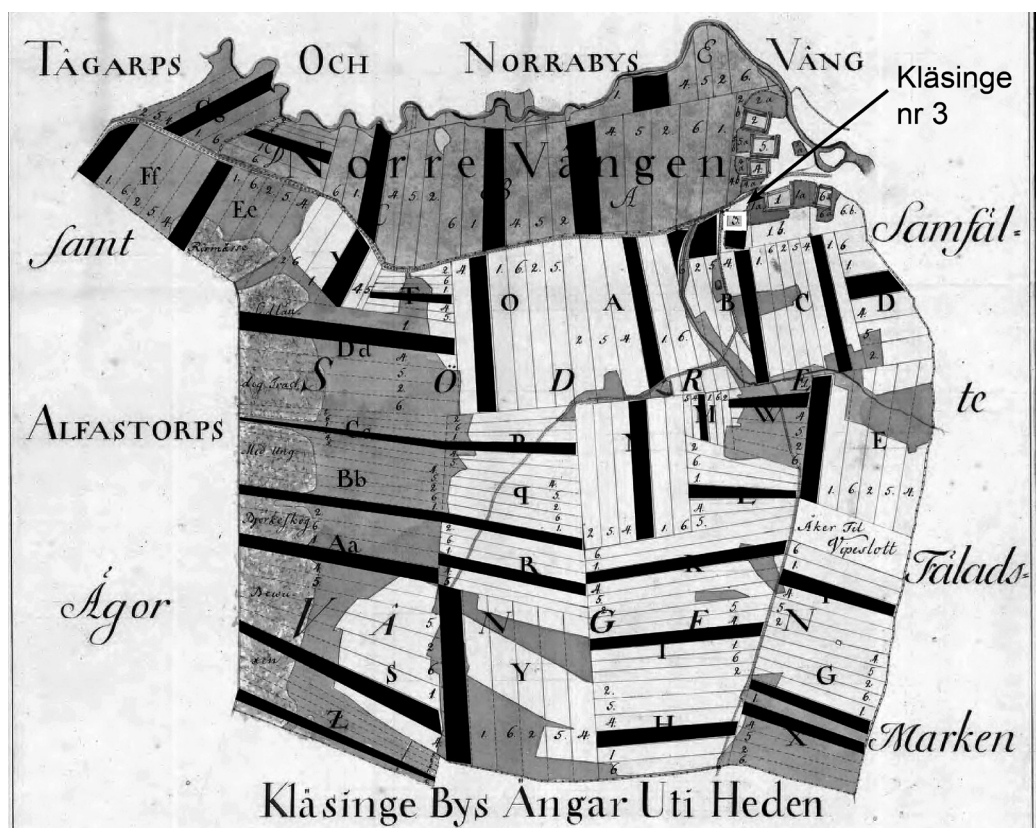

Bild 1. Kläsinge by med sex gårdar 1756. Gården Kläsinge nr 3 med sina 39 svartfärgade skiften.

Vad är plattgårdar?

I Skåne ägde frälset (adeln) många stora gods som kunde innefatta hela socknar med ingående byar. Dessa gårdar i byarna var lydgårdar under godsen med arbetsplikt eller dagsverksskyldighet på godset. Därigenom kunde godsägaren styra skiftet av byarna genom slå samman flera gårdsenheter till en ny stor gård. Detta system kallas plattgårdar och kom i huvudsak från England. Först att introducera det i Skåne blev godsägare C G Stjernswärd på Engeltofta gård utanför Ängelholm. Han tog hit en skotsk inspektor, Alexander Hall, för att genomföra systemet. På Engeltofta anlades 18 farmar förutom huvudgården genom sammanslagning av byarnas smågårdar. Alexander Hall skulle senare genomföra motsvarande på Trolleholm varför en av plattgårdarna fick namnet "Halls farm" efter honom. Själva uttrycket *plattgårdar* anses komma från franskans *maison plate*.

Svalöfsgården ett typiskt exempel på plattgård

I Norra Svalövs by ägde godsägaren Berg von Linde på Axelvold 8 av 10 gårdar. Gård nr 1 var ett kronskattehemman ägt av Nils Christenson och gård nr 4 var ett utsockne frälsehemman under Knutstorp, senare kallat Svenstorp öster om Karatofta. Berg von Linde ägde även delar av Munkagårda by. När Norra Svalöfs by skiftades på 1830-talet slogs gårdarna nr 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 och 10 samman till en plattgård, Svalöfsgården. Dessutom ingick Munkagårda nr 1 samt ett skifte i Bare mosse. Den nya plattgården Svalöfsgården, med ca 275 ha åker, stod färdig omkring 1842 och den förste arrendatorn kom 1843. På motsvarande sätt skapades plattgården Lönnstorp vid samma tid. Andra plattgårdar i grannskapet är Kjellstorp, Tarstadgården, Halmstadgården, Hedegården, Spargodt och Norrlyckegården.

En följeffekt av plattgårdssystemet var att de tidigare arrendebönderna under godsen i stor utsträckning

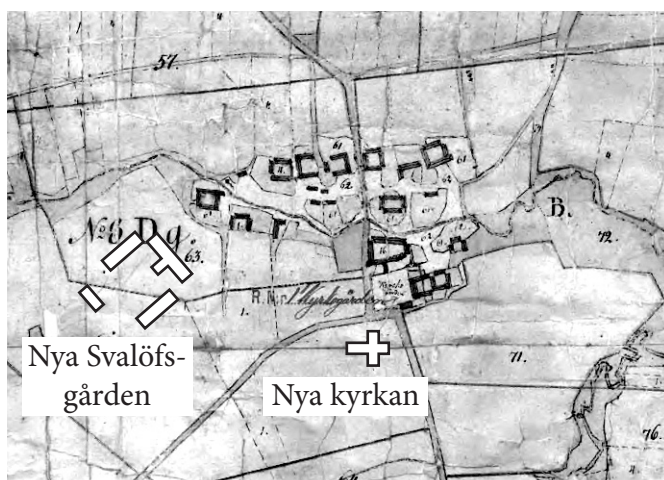

Bild 2. Norra Svalövs by före skiftet på 1830-talet. Alla gårdar utom prästgården utplånades.

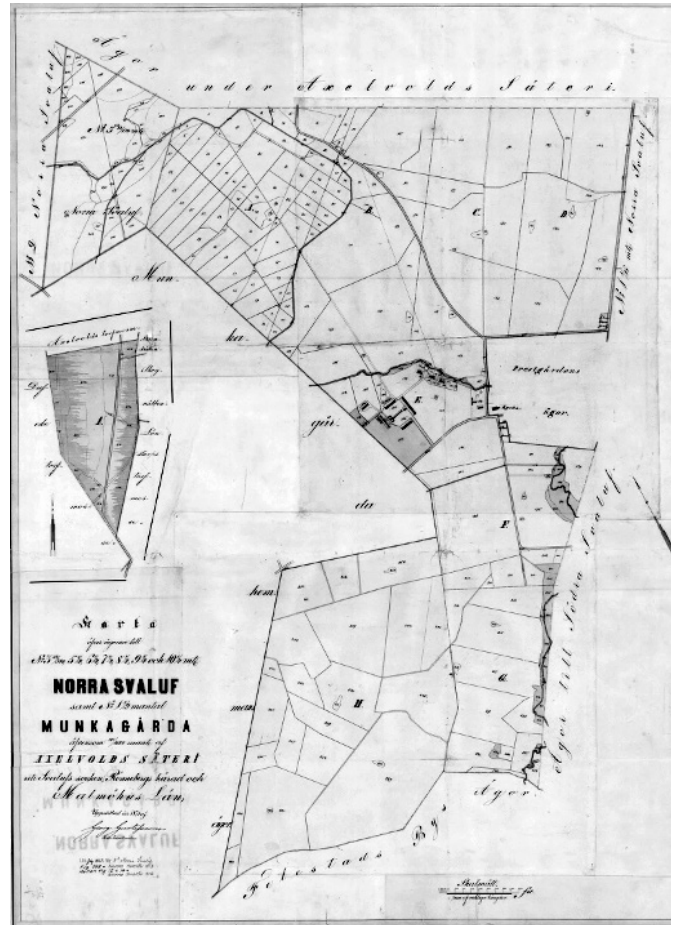

Bild 3. Svalöfsgården bildad av nio hopslagna hemman samt ett skifte i Baremosse som en torvresurs.

fick bli anställda på de nya plattgårdarna, statare. Hus, kost, ved och en del kläder ingick i "staten" och därutöver en kontantlön. Detta var också en stor förändring i storjordbrukets organisering av driften och övergången från feodal till kapitalistisk ekonomi. I den feodala ekonomin var nästan hela driften ett internekonomiskt system där endast en mindre del av godsets produkter "exporterades" till samhället utanför godset. I den reformerade jordbruksdriften blev exporten ut från godset väsentligt större och penninghanteringen dominerande. Arrenden betalades nu i pengar i stället för i "arbete" som småarrendatorerna tidigare gjort.

En annan väsentlig förändring av produktionen var övergång från ängsbruk till odlad vall på åkern för djurens vinterfoder. Därmed kunde omstrukturering effektivare genomföras. Mycket ängsmark omvandlades då till åker. År 1800 beräknades den öppna åkerarealen i Sverige ha uppgått till 800.000 ha och 100 år senare till 3,2 milj ha. De mesta var ängsmark överförd till åker.

Sammantaget fick strukturreformerna stor effekt på produktionen. Det ledde också till en accelererad utveckling av skötselmetoder, med t. ex. mineralgödsel, vallodling i ett växtföljdsjordbruk, nya grödor

(sockerbetor), systematisk avel av husdjuren, växtförädling och utbildningsväsen.

Danska arrendatorer och gårdsägare

De nya plattgårdarna på mellan 150 och 300 ha krävde kunniga och välorganiserade arrendatorer. Det visade sig snart bli en tydlig dominans av danska storarrendatorer. Den förste arrendatorn på Svalöfsgården blev Lars Wethje från Schleswig 1843. Han efterträds av sin son 1855. År 1872 säljs Svalöfsgården till den danske godsägaren Johan de Neergaard.

Bild 4. L. (Lars) Wethje med fru Sofie samt sonen Ernst och dottern Marie kommer 1843 från Rundhof i Schleswig. Ernst hustru Doteothea Block har också anlant enligt Husförhørsboken 1850-56.

Hans bror tar över arrendet på gården. Johan de Neergaard tar också över arrendet på Sireköpinge säteri. Och på Alfahill. Nu börjar mönstret avteckna sig. Jag tittar på Lönnstorp och finner samma system. Först en dansk arrendator, sen tre danska ägare efter varandra. Likaså på Sireköpinge Säteri och dess nybildade plattgårdar Hedegården och Norrlyckegården. Genom giftermål, barndop med faddrar och utbyte av anställda mellan gårdarna blir det danska nätverket omfattande. Snart har jag fått ihop 40 plattgårdar och gods som är drivna eller ägda av danskar. Genomsnittsarealen på dessa 40 gårdar är över 200 ha.

Av de gårdar i denna artikel som haft danska ägare har jag bara ett exempel på att gården blev en vidareärvd släktgård från den danske ägaren. Det är Hällstorp i Billeberga socken.

Inte bara ägare och arrendatorer

De danska ägarna och arrendatorerna av skånska gårdar tog med sig många danska tjänstemän och arbetsfolk. Främst förvaltare och inspektorer men också mejerister, bokhållare, mamseller och guvernanter (privatlärare). Dessa tjänstemän flyttar ofta mellan de danskdrivna gårdarna. De blir länkar i det danska nätverket.

Nils Sofus Bönsöe, INSPEKTOR
Hans Stoltenberg, INSPEKTOR
Christian Jacobsen, INSPEKTOR
Paul Holm, INSPEKTOR
H. Block, INSPEKTOR
Peter Brix, BOKHÅLLARE
Paul Rotwisch, MEJERIST
Friedrich Schütt, BÖDKARE (TUNNBINDARE)
Anna Schumacher, MAMSELL, LÄRARINNA
Sophia Kruse, MAMSELL
Johan Sternhagen, SCHÄFER
Catharina Möller, MAMSELL
Emma Havemann, MAMSELL
Anna Schumacher, MAMSELL
Louis Ebeling, MAMSELL
Susanna Tidemand
Maria Sörensen, JUNGFRU
Emma Havemann, MAMSELL, LÄRARINNA
Ida Amanda Fogstedt

Bild 5. Dansk tjänstefolk hos Lars och Ernst Wethje 1843-1870. De flesta stannade 1-2 år innan de flyttade vidare till en ny dansk familj.

FÖRVALTARE

Peter Christian Myhre 1880-81
Andr. Forsberg 1881-85
David Bonde Seidelin 1888-96
Johan Henrik Johannsen 1896-1900

INSPEKTORER

Frans Aug Conradsen 1881-87
Anton Dalberg 1885-88
John Schleicher 1899-02

LADUFOGDE

Niels Andersen 1885-87

TRÄGDÅRDSMÄSTARE

Hans Hansen Gram 1882-87

MEJERSKA

Emma Hansen 1891-1900

STÄDERSKA

Carolina Rasmusen 1901-03

Bild 6. Anställda danskar hos Sabinus Seidelin på Lönnstorp 1880-1904.

Varför danskdominans?

Utvecklingen av jordbruket i Danmark hade kommit längre än i Skåne. Skiftet av byar genomfördes tidigare och effektiviseringen genom nya metoder hade utvecklats snabbare. Den danska utbildningen inom jordbruket hade också kommit längre, kort sagt Skåne var på efterkälken. Därtill kan oroligheter i provin-

serna Schleswig-Holstein ha skapat en viss flykt av kapitalstarka jordbrukare. Provinserna förlorades till Tyskland 1864. Många danska arrendatorer kom från Schleswig-Holstein till Skåne på 1840-1860-talen. De anses ha varit bättre utbildade än sina skånska kolleger och sannolikt hade de också bättre finansieringsmöjligheter. Att ta ett arrende på en 250 ha gård som behövde 35 draghästar och 100 mjölkkor, omfattande redskapsuppsättningar var kapitalkrävande. Enligt agrarhistoriker är detta de mest sannolika förklaringarna.

I vissa fall var köparna till stora gods eller plattgårdar extremt rika affärsmän som placerade pengar i jordegendomar. Exempel kan vara konsul Alfred Hage som köpte Wideröra, Sireköpinge Säteri och Hedegården. Han ägde dessutom två gods på Själland. Ett an-

nat exempel är Sabinus Seidelin som köpte Lönnstorp. Han ägde en större gård på Bornholm liksom en gård på Nordsjälland. Seidelin köpte Lönnstorp av William Richard Tidemand som var en annan förmögen dansk grosshandlare.

I den efterföljande sammanställningen finns de danska ägarna och arrendatorerna upptagna för respektive egendom och årtalen för innehaven. Gårdarnas areal är i huvudsak hämtad från Jordbruksundersökningen 1913-1920 som genomfördes över alla svenska gårdar. Arealen kan ha varit annorlunda under tidigare epoker men det har varit svårt att finna källor på det. På 1800-talet anges gårdarnas storlek, även i köpekontrakt, i mantal och inte i tunnland eller hektar.

Gårdsbilderna i det följande är skärmdumpar från Arkiv Digital

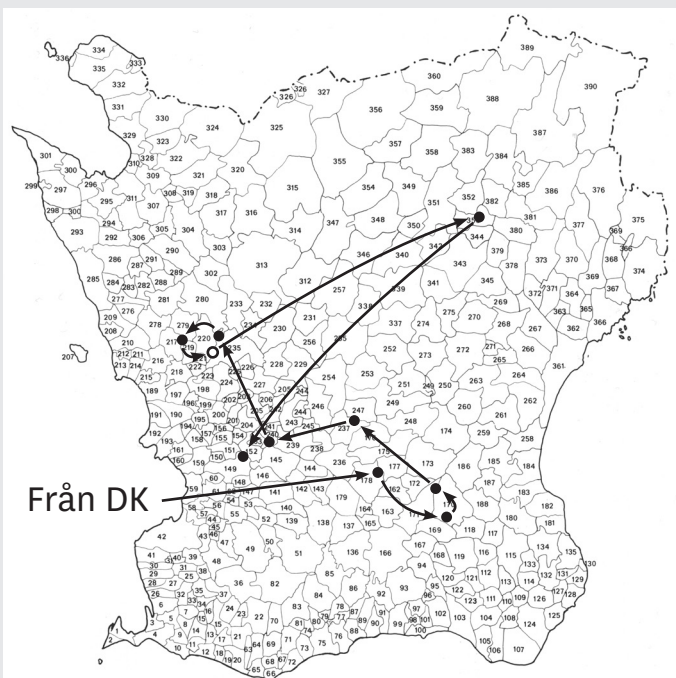

Bilden tillhör ArkivDigital (www.arkivdigital.se) och är en skanning av en provkopia (råkopia). ArkivDigital har flera miljoner liknande bebyggelsebilder från hela Sverige. Du får publicera enstaka bilder om du låter denna text stå kvar

En dansk karriärresa i Skåne

Johan Henrik Johannsen f. 1840. Kom till Sverige 1870, nygift samma år med Wilhelmina Amalia f. 1849. De får fem barn, Karsten f. 1871, tvillingarna Peter och Samuel 1873, Augusta 1874 samt 18 år senare, 1892 sonen Johan Ernst August Bogislaus Carsten! Femte barnet fick fem namn.

Johan Henrik Johansen börjar som arrendator på Kärrby gård under Övedskloster. Efter 18 år tar han tjänst omväxlande som förvaltare eller inspektör. Han passerar Lönnstorp och Norrlyckegården under resans gång. Sista tjänsten blir hos min frus farfar på Rommestorps gård under Sinclairsholm.

Kärrby 8, 9, 10, 11 i Öved (arr.)	1870-1889
Vanstorps gård (förv.)	1889-1890
Tolånga 15 (förv. dansk ägare Brandt)	1890-1891
Högeröd Bolleröd (insp.)	1892-1894
Odarslöv Svenstorp nr 1 (insp.)	1894-1896
Lönnstorp (förv.)	1896-1899
Norrlycke (insp.)	1899-1900
Södra Svalöf nr 6	1900-1901
Rommestorp Gumlösa	1901-1909
Rommestorp under Sinclairsholm inspektör hos Kjell Barnekow (min frus farfar!)	
Lunds stad	1909 -1916

Johan Henrik Johannsen dör i Lund 1916. Sonen Karsten f 1871 blir apotekare och sonen Johan står som med. stud. i Lund 1816.

1 SVALÖFSGÅRDEN (Svalövs sn) ca 278 ha

Ägare

Johan de Neergaard 1872-1898 (DK)

Arrendator

Lars Wethje 1843-1855 (DK)

Ernst Wethje 1855-1872 (DK)

Carl de Neergaard 1878-1898 (DK)

Svalöfsgården är den mest typiska plattgården i denna artikel. Nästan hela Norra Svalöfs by ägdes av Berg von Linde på Axelvold. När byn skall skiftas slås gårdarna Norra Svalöf nr 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 och 10 samt Munkagårda nr 1 samman till en nybildad plattgård, Svalöfsgården på omkring 275 ha. Därtill ingick en stor bit av Bare mosse i ägorna. Gården stod färdig omkring 1842.

Ägare

Gården ägdes efter bildandet av Berg von Linde på Axelvold. Den förste arrendatorn kom 1843. Inte förrän 1872 sålde Berg von Linde Svalöfsgården till den danske godsägaren Johan de Neergaard. Han ägde gården till 1898 då Birger Welinder på Heleneborg förvärvade Svalöfsgården.

Arrendator

Från Schleswig kommer 1843 Lars Wethje med fru Sofia Ronge samt fyra barn i åldrarna 10 till 18 år. Lars Wethje är 56 år och hustrun 50 år. Han driver jordbruket på Svalöfsgården till 1855 då sonen Ernst tar över 30 år gammal. Ernst är gift med Dorotea Block och de får två barn på Svalöfsgården, Elisabeth Sofie född 1861 och Ernst Fredrik (Sr) född 1863. Ernst Fredrik kommer att utbilda sig till jurist och blir så småningom jurkand, vice häradshövding, länsnotarie och kronofogde i Malmö. Men blir framför allt företagsjurist som anställs av Skånska Cementaktiebolaget i Limhamn. Detta företag bedriver cementtillverkning i stor skala. Han kommer in i styrelsen 1897 och blir verkställande direktör 1903. Ett antal år senare omfattar verksamheten 10 cementfabriker i Sverige. Ernst Wethje (Sr) blir också stor ägare. Hans tre söner kommer också att

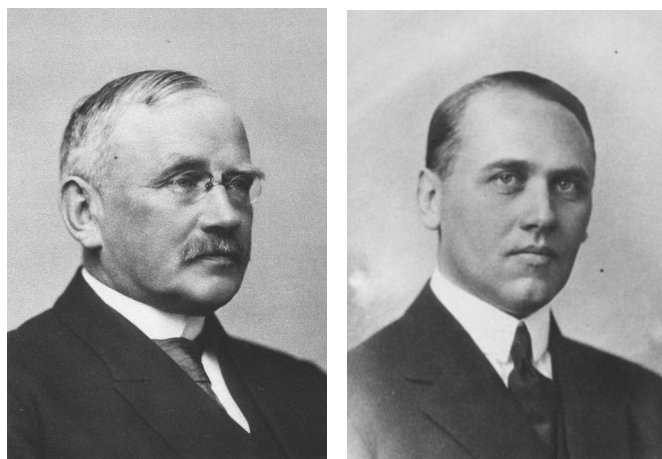

Bild 7. Ernst (Sr) Fredrik Wethje född på Svalöfsgården la grunden till det stora industriägandet. Hans son Ernst (Jr) Jonas Wethje flöjde i faderns fotspår och blev en av Sveriges mäktigaste industrifamiljer.

bli framgångsrika industrimän. Sonen Ernst Jonas (Jr) följer i faderns fotspår, blir jurist, blir styrelsesuppleant 1924 i Skånska Cement och VD 1929. Han har flera andra styrelseuppdrag t ex i Skånska cementgjuteriet, Skandbanken, SSA, Ångpanneföreningen, SAF m. fl. Brodern Walter Wethje gifte sig med Paul U Bergströms dotter och han blev verksamhetsledare för klädföretaget Paul U Bergström, PUB. Walter Wethje och Gurli Bergström fick en dotter Olga som gifte sig med Marc Wallenberg och därigenom kom Walter Wethje att få ledande positioner i Wallenberg-företagen. Han blev VD för Atlas Diesel som han utvecklade till ett stort framgångsrikt företag omdöpt till Atlas Copco. Han blev också VD för Investor och ledamot i Enskilda Banken. Den tredje sonen Karl Fredrik blev anställd vid Arabia porslinsfabrik och blev sen VD för Rörstrands porslinsfabrik som ägdes av familjen. Han hade en keramisk ingenjörsexamen och verkade för att anställa konstnärer för designarbeten i fabriken.

Bild 8. Limhamns cementfabrik var en av 10 cementfabriker i Sverige som familjen Wethje kontrollerade.

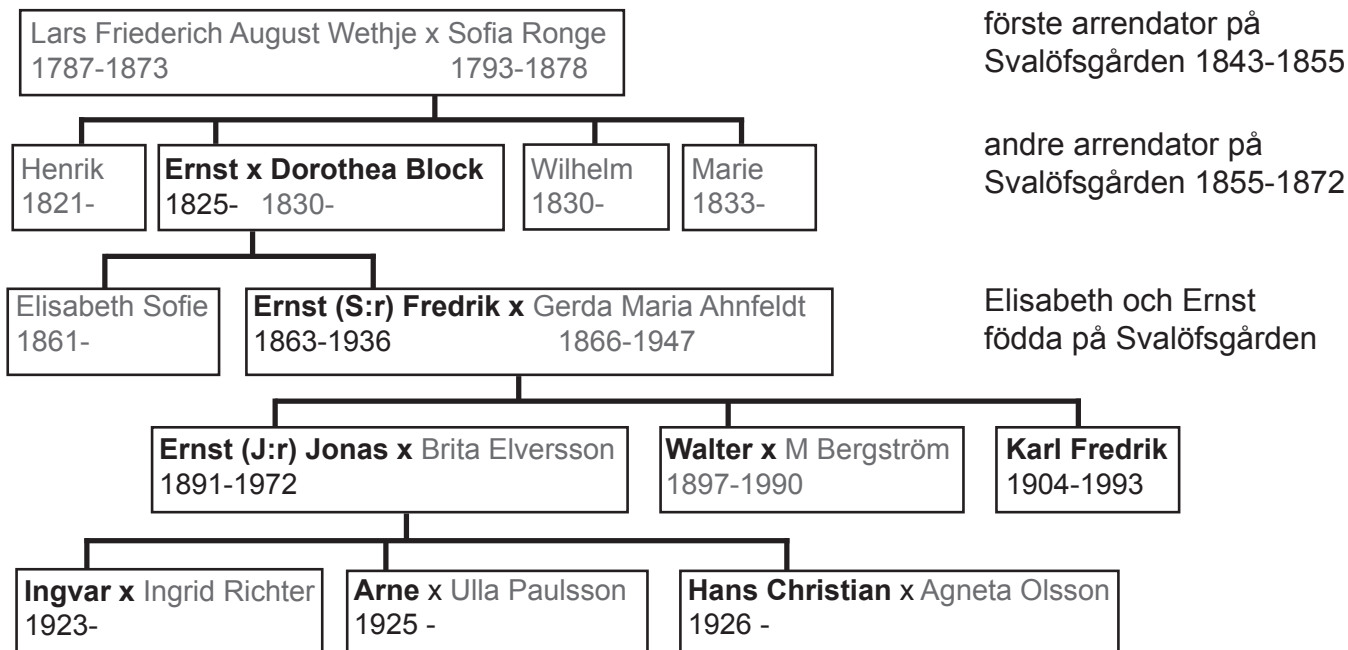

Bild 9. Den framgångsrika familjen Wethje startade sin svenska karriär på Svalöfsgården 1843

Bild 10. I Dalby hade familjen Wethje stenbrott och Siporexfabriken.

Ernst (Jr) fick tre söner som fortsatte på den inslagna vägen. Ingvar Wethje hade ledande befattningar i Cementa, AB Skånsk stenindustri, Skandinaviska Eternit AB, Svenska Invarit AB, AG Skånska Cementgjuteriet m. fl. Nästa son Arne Wethje hade motsvarande befattningar i Dalby stenkross AB, AB Dalby Siporexfabrik, Göteborgs Siporexfabrik, AB Skånsk Stenindustri, AB Sydsten m. fl. Den tredje sonen Hans Christian valde en annan bana och blev lantmästare och jordbrukare. År 1951 blev han förvaltare på Ellinge gods som föräldrarna Ernst (Jr) och hans hustru Brita Elversson köpt 1950. Han tog över godset 1965. Hans Christian hade dessutom flera styrelseuppdrag i svenska företag.

I första halvan av 1900-talet tillhörde familjen Wethje de fem mest betydelsefulla och förmögna industrifamiljerna i Sverige. Och grunden lades på Svalöfsgården, familjens första anhalt i Sverige!

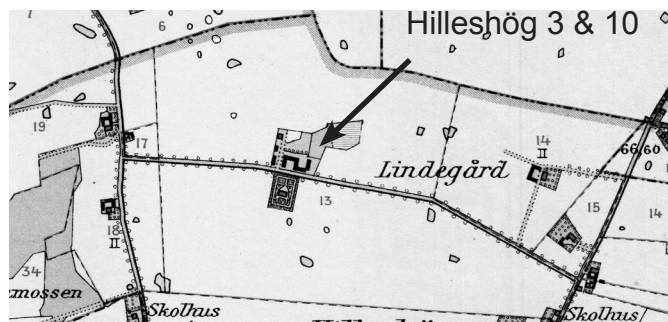
Arrendatorerna Lars Wethje och Ernst Wethje lämnade Svalöfsgården 1872 när den fick ny ägare. Familjen flyttade till Södervidinge och tog ett nytt arrende på gården Välholm (se nr 25). Den nye ägaren på Svalöfsgården Johan de Neergaard arrenderade ut den till sin bror Carl de Neergaard 1878.

2 HILLESHÖG NR 3 & 10 (Härslövs sn) ca 98 ha

Arrendator

Carl Gottlib Ebeling	1854-1861	(TY)
Johan Block	1861-1868	(DK)

Hilleshög nr 3 & 10, senare nr 25, är ett översteboställe. År 1854 kommer Carl Gottlib Ebeling från Tyskland och arrenderar gården. Han lämnar 1861 och tar arrendet på Elinedal i Svedala socken (se nr 5). Efter Ebeling kommer Johan Block från Danmark. Hans syster är gift med Ernst Wethje som är arrendator på Svalöfsgården (se nr 1). Han har dessutom en bror som arrenderar Håstad boställe (se nr 4). Efter 7 år lämnar Johan Block arrendet på Hilleshög 3 & 10 och tar ett nytt arrende på Wirke boställe (se nr 3).

3 WIRKE BOSTÄLLE (Virke sn) ca 117 ha

Arrendator

Johan Block	1869-1877	(DK)
Johan Bangöe	1877-1904	(DK)

Virke boställe är ett kaptensboställe sammanslaget av gårdarna nr 1, 4, 8 och 10 i Virke socken. Johan Block med familj lämnar Hillsehög 3 & 10 flyttar 1869 till Virke boställe som han arrenderar till 1877. Därefter flyttar han och tar posten som inspektor på Rönneholms slott i Stehag. Johan Blocks syster är gift med Ernst Wethje på Svalöfsgården (se nr 1). Hans broder Carl är arrendator på Håstad boställe (se nr 4).

Johan Bangöe kommer från Danmark 1877 och tar över arrendet. Han dör 1901 men familjen behåller arrendet till 1904 då en svensk arrendator tillträder.

4 HÅSTAD BOSTÄLLE (Håstad sn) ca 117 ha

Arrendator

Henrik Clausen	1852-1860	(DK)
Carl Block	1860-1877	(DK)

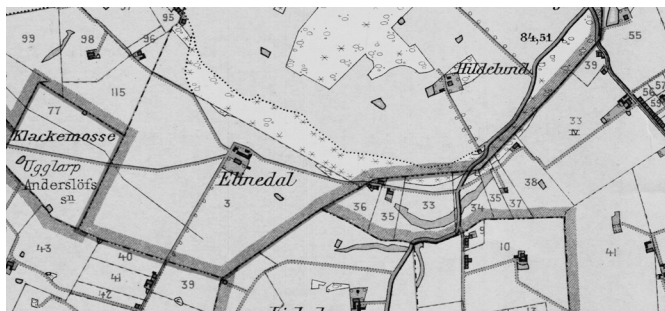
Håstad boställe består av Håstad nr 1, 2 och 3 och ägs av staten. Det kallas också Adelsfaneboställe.

Henrik Clausen kommer från Danmark 1852 och arrenderar bostället. Carl Block kommer 1858 till Håstad boställe och står som inspektor. År 1860 flyttar Henrik Clausen till Danmark och Carl Block tar över arrendet. Carl Block dör 1864 knappt 39 år gammal. Hustrun Dorotea Block (f Ross) och barnen behåller arrendet till 1877. Carls syster återfinns på Svalöfsgården (se nr 1) och hans bror på Virke boställe (se nr). Ny arrendator, som är svensk, kommer 1878.

5 ELINEDAL (Svedala sn) ca 58 ha

Arrendator

Carl Gottlib Ebeling	1861-1870	(TY)
Hartvig Clausen Hansen	1870-1894	(DK)

Elinedal kan vara en arrendegård under Lindholmen i Svedala socken. År 1861 kommer Carl Gottlib Fredrik Ebeling från Hillehög nr 3 & 10 i Härslövs socken och arrenderar Elinedal. Han stannar i 10 år innan familjen flyttar till, enligt husförhörboken, ”obefintlighet”. Ny arrendator kommer från Danmark nämligen Hartvig Clausen Hansen som stannar i 24 år.

6 LÖNNSTORPS GÅRD (Svalövs sn) ca 320 ha

Ägare

Einar Thierry	1866-1875	(DK)
W. Richard Tidemand	1875-1879	(DK)
Sabinus Seidelin	1879-1905	(DK)

Arrendator

Carl Dellien	1852-1866	(TY)
--------------	-----------	------

Lönnstorp är en plattgård bildad när Norra Svalövs by och Munkagårda skiftades. Lönnstorp nr 1, Norra Svalöf nr 2 och 3, del av Axelvold säteri 1/8 mantal samt Munkagårda nr 3 blev en plattgård på drygt 300 ha. De ingående gårdarna ägdes av Otto Berg von Linde på Axelvold.

Ägare

Den förste danske ägaren Einar Thierry köpte gården 1866 av Berg von Linde. Han bosatte sig på gården. Vid ett barndop på Lönnstorp framgår att Thierry umgås med grannar. När Jean Hugo döps 1869 blir Ernst Wethje på Svalöfsgården (se nr 1) och Berhard Kock på Stora Bjärnarp (se nr 7) faddrar. Även mamsellen Juliana Zoega, uppväxt på Norrlycke i Sireköpinge (se nr 23), blir fadder jämte Thierrys två släktingar från Danmark. Efter 10 år sålde han gården till William Richard Tidemand. Han var stor manufakturhandlare och blev utnämnd till etatsråd. Han bodde aldrig på Lönnstorp. Efter fyra år säljer han Lönnstorp till Sabinus Seidelin. Även Seidelin var en manufakturhandlare och Tidemand hade gått i lära hos Seidelin i Holbæk. Seidelin var också utnämnd till etatsråd som var en 1909 avskaffad dansk titel, som utdelades av kungen

och medförde plats i tredje rangklassen samt rätt att inskriva sina döttrar i Vemmetofte kloster. Osäkert om han bodde på Lönnstorp men han står i biografier som ”död på Lönnstorp i Skåne 1904 begravd i Köpenhamn”. Han ägde dessutom en gård på Bornholm och en på Nordsjälland. Sterbhuset sålde Lönnstorp till Emil Olin.

Bild 11. Sabinus Seidelin en förmögen klädhandlare.

Arrendator

Lönnstorp verkar blir färdigbyggd kring 1850 och den förste arrendatorn blir Carl Dellien som är född i Wismar. Han har även med två släktingar när han kommer 1852 nämligen Johan Dellien som blir inspektor samt hushållerskan Marie Dellien. De kommer från de tyska delstaten Mecklenburg-Vorpommern.

7 STORA BJÄRNARP (Kågeröds sn) ca 115 ha

Arrendator

Bernhard Kock 1868-1875 (DK)

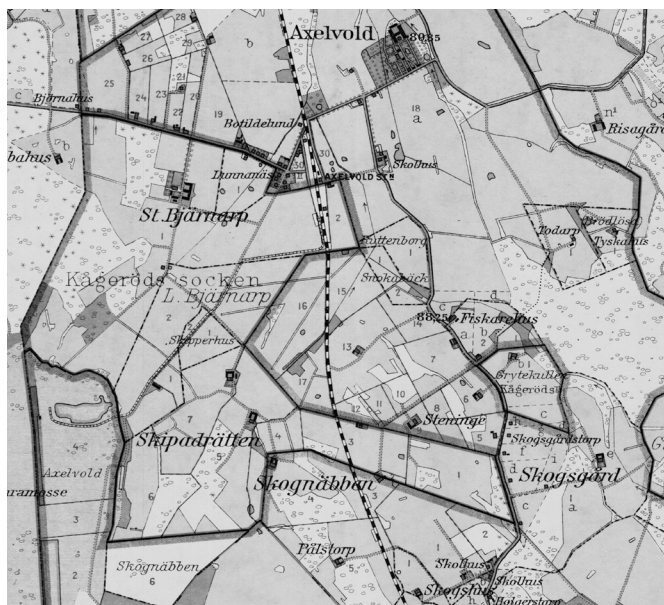

Bild 12. Stora Bjärnarp ligger i Kågeröds socken men som en ö i Svalövs socken.

Stora Bjärnarp är ett arrendeställe under Axelvold. Det ligger i Kågeröds socken men som en isolerad ö i Svalövs socken. Vid ett barndop hos ägaren Einar Thierry på Lönnstorp finns Bernhard Kock upptagen som fadder (se nr 6). Han är arrendator på närbelägna Stora Bjärnarp mellan 1868 och 1875. Familjen flyttar 1875 till ”okänd ort”. Ny arrendator blir Anders Hansson från Husie.

8 SIREKÖPINGE SÄTERI

(Sireköpinge sn) ca 379 ha

Ägare

Alfred Hage	1851-1872	(DK)
Johannes Hage	1872-1916	(DK)
Mårten Herman Petersen	1933-1944	(DK)

Arrendator

Jörgen R. Christiansen	1846-1868	(DK)
Jörgen Peder Hansen	1868-1875	(DK)
Johan de Neergaard	1875-1899	(DK)

Ägare

Inför den totala utförsäljningen av Sireköpinge säteri hade hela socknen skiftats och gårdsbildningen resulterat i flera stora plattgårdar. Även säteriet lades samman till en enhet av 16 ingående fastigheter. Den totala arealen blev omkring 379 ha. Den förste danske ägaren blev den rike handelsmannen och etatsrådet Alfred Hage som köpte säteriet 1851. Vid hans död 1872 gick det över till sonen Johannes Hage. Ingen av dessa

ägare bodde permanent i Sireköpinge. Familjen Hage hade två stora gods på Själland, Oremandsgaard och Nivaagaard, samt ett handelshus i Stege utanför Vordingborg. Alfred Hage hade också köpt de närbelägna

Bild 13. Alfred Hage

Arrendator

År 1846 kom den förste danska arrendatorn nämligen Jörgen Richard Christiansen. Han drev godsjordbruket till 1868. Därefter tog han ett nytt godsarrende på Boserup en dryg mil norr om Sireköpinge (se nr 10). Han efterträddes på Sireköpinge säteri av Jörgen Peder Hansen som behöll arrendet till 1875. Då kom Svalöfsgårdens nye ägare Johan de Neergaard och tog över arrendet (se nr 1). Inte förrän 1899 kom den förste svenske arrendatorn Helsingborg sockerbruk, som 1907 gick upp i Svenska Sockerfabriks AB, SSA.

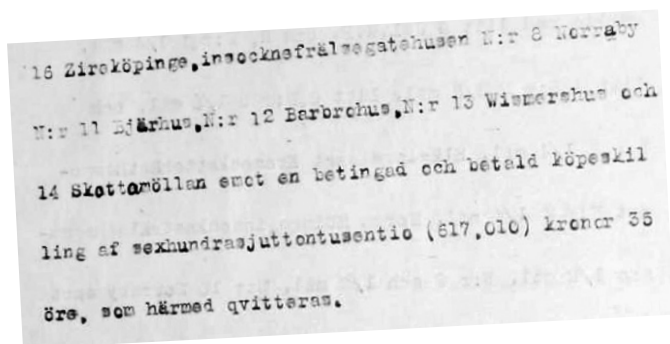

Bild 14. Ur köpebrevet där Hage säljer Sireköpinge med 35 öres noggrannhet.

Bild 15. När Sockerbolaget arrenderade Sireköpinge säteri och Hedegården byggde de 1904 en smalspårig betbana till de båda gårdarna.

9 ALFASTORP (ALFAHILL)

(Asmundtorps sn) ca 126 ha

Ägare

Johan de Neergaard 1885-? (DK)

Arrendator

Karl Justus Jensen 1884-1885 (DK)

Johan de Neergaard 1885-1893 (DK)

Andreas de Neergaard 1893-1900 (DK)

Alfahill hette fram till 1906 Alfastorp nr 1. Gården fick en dansk arrendator, Karl Justus Jensen, 1884 men han stannade bara ett år innan han flyttade tillbaka till Danmark. Ny arrendator och kanske också ägare blir Johan de Neergaard som äger Svalöfsgården en mil österut. Enligt Gods och gårdar från 1944 står att en Neergaard varit ägare men inte preciserat mer än så. Vid ett barndop på Hällstorps gård 1882 (se nr 22) så är "Godsäg. Johan de Neergaard Alfastorp" fadder.

Johans son Andreas de Neergaard tar över arrendet 1893 och släpper det 1900. Då köps gården av riksdagman Christian Olsson, som är son till konsul Petter Olsson i Helsingborg. Säljare av Alfastorp är då bankdirektör Fredrik Henckel. Gården brinner ner 1906. Christian Olsson, som inte varit bosatt på gården tidigare, flyttar till den återuppbyggda gården 1907 och gården får då med namnet Alfahill.

10 BOSERUP (Risekattslösa sn) ca 256 ha

Arrendator

Jörgen R Christiansen 1868-1897 (DK)
Anna Christina Nissen (änkefru) 1897-1907 (DK)

Boserup är vid denna tid ett stort gods med många underlydande arrendegårdar. Men 1868 arrenderas godsjordbruket ut till Jörgen Richard Christiansen som kommer från ett arrende av Sireköpinge säteri. Christiansen driver godset i 29 år till 1897 då han avlider. Då har han varit jordbrukande arrendator i 51 år med start på Sireköpinge säteri 1846. Arrendet på godsjordbruket drivs vidare av Jörgens änka, Anna Christina Nissen, fram till hennes död 1907 88 år gammal. Om hans granne Claus Christiansen, som arrenderar Charlottenborgs gård (se nr 11), är släkt med Jörgen Richard Christiansen har inte gått att klarlägga.

11 CHARLOTTENBORG

(Risekattslösa sn) ca 324 ha

Arrendator

Claus Christiansen 1868-1887 (DK)

Charlottenborg är en stor underlydande gård till Boserup. Den gränsar till godsjordbruket i söder. Claus Christiansen tar över arrendet av gården 1868 och driver den till 1887. Han arrenderar också Tomarps kungsgård i Kvidinge socken (se nr 32). Vid barndop på ett av barnen blir grannen Jörgen Richard Christiansen fadder (se nr 10). Ny arrendator 1888 blir Wallåkra stenkolsaktiebolag.

10 HEDEGÅRDEN (Sireköpinge sn) ca 343 ha

Ägare

Jens Christian Jensen 1851-1861 (DK)
Alfred Hage 1861-1872 (DK)
Johannes Hage 1872-1916 (DK)

Arrendator

Jens Christian Jensen 1861-1869 (DK)
Carl Münster 1870-1875 (DK)
Hannibal Oscar Petersen 1875-1887 (DK)
Wilhelm F B Eggertsen 1888-1900 (DK)

Hedegården (tidigare Hedgården) bildades vid skiftet 1820-40 av Sireköpinge säteri. Julius von Schwerin ägde säteriet och hela socknen men hade 1844 köpt Skarhult slott och skulle sälja av Sireköpinge. Säteriet delades vid skiftet upp i ca 100 fastigheter varav några större plattgårdar bildades. En av dessa var Hedegården som bildades genom sammanslagning av Sireköpinge nr 2-7, Kläsinge nr 1, 2, 5 och 6, Norra Möinge nr 4 samt Norraby nr 9 och 10, sammanlagt 13 fastigheter och 343 ha.

Ägare

Julius von Schwerin sålde Hedegården 1851 till Jens Christian Jensen som kom från Klixbüll i Schlesien. Han ägde gården i 10 år men sålde 1861 Hedegården till den mycket förmögne affärsmannen och etatsrådet konsul Alfred Hage. Vid Alfred Hages död övertog sonen Johannes Hage Hedegården. Alfred Hage hade tidigare inköpt Sireköpinge säteri 1851 (se nr 8) samt Wideröra gård 1856 (se nr 30). Johannes Hage säljer Hedegården 1916 till grosshandlare Johan August Olsson för 504.826 kronor och 65 öre!

Arrendatorer

Förste arrendator på Hedegården blir den förre ägaren Jens Christian Jensen som tar över när Alfred Hage köper gården 1861. Jens Christian Jensen lämnar arrendet 1869 och Carl Münster tar över 1870 och driver det i fem år. Nästa arrendator blir Hannibal Oscar Petersen som kommer 1875 från Bromme i Danmark.

Han har en bror Charles Petersen som är arrendator på Övrabyborg (se nr 15). Hannibal Oscar Petersen lämnar arrendet på Hedegården 1887 och tar ett nytt arrende på Eksholmen under Hyby (se nr 14). Ny arrendator blir Wilhelm Fredrik Baltazar Eggertsen som kommer från Danmark med hustru 1887. Han driver gården till 1900 när Helsingborgs sockerbruk tar över arrendet och den danska epoken är över.

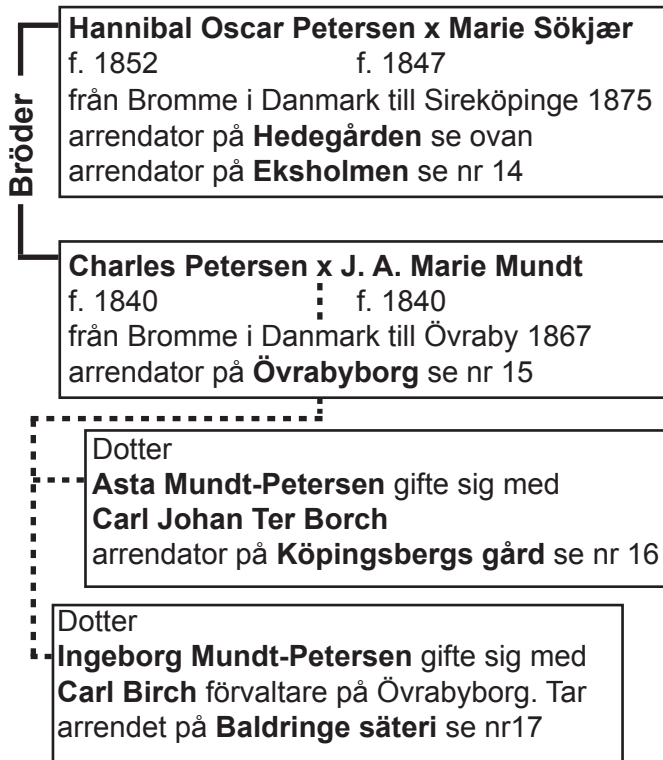

Bild 16. Exempel på släktskap och giftermål som vidgar kretsen av danska arrendatorer.

13 RYDEBÄCK (Kvistofta sn) ca 240 ha

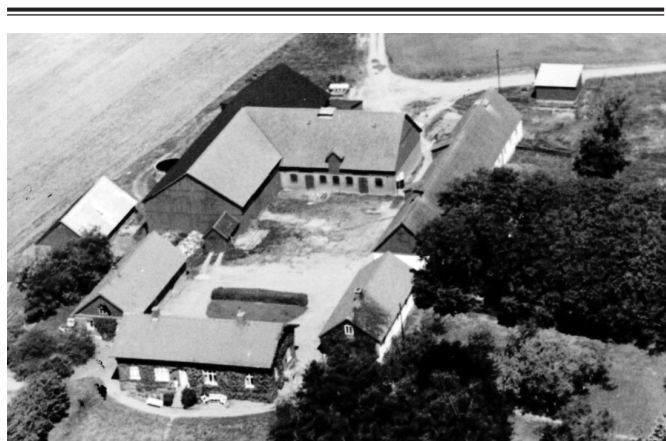
Ägare

Carl Hoftreter	1845-1880	(TY)
Wilhelmina Heise f. Hage	1880-1912	(DK)
Christoffer Hage	1912-1947	(DK)
Torben Hage	1912-1961	(DK)

Bild 17. Rydebäcks nuvarande huvudbyggnad är byggd kring 1855 under Carl Hoftreters tid.

Rydebäck är en vacker herrgård mellan Glumslöv och Råå belägen ca 100 från stranden av Öresund. Gården inköptes 1845 av den tyske sjökaptanen Carl Hoftreter. Han tjänade pengar på tegelbruken på fastigheten och utökade markarealen väsentligt. År 1880 inköptes gården av Wilhelmina Heise född Hage. Hon var dotter till konsul Alfred Hage f. 1803 som tidigare köpt gårdarna Sireköpinge säteri, Wideröra och Hedegården. Wilhelmina var gift med tonsättaren och organisten Peter Heise. Äktenskapet blev barnlöst och vid Peters död 1879 åkte Wilhelmina över sundet, köpte Rydebäck och vistades där. När hon dog 1912 ärvdes gården av hennes brorsöner Christoffer och Torben Hage, söner till Alfred Hage (jr) f. 1843. De äger Rydebäck fram tills de avlider. Christoffer dör 1947 och Torben 1961. Då är den danskägande epoken över.

14 EKSHOLMEN (Hyby sn) ca 180 ha

Arrendator

Hannibal Oscar Petersen	1887-1889	(DK)
-------------------------	-----------	------

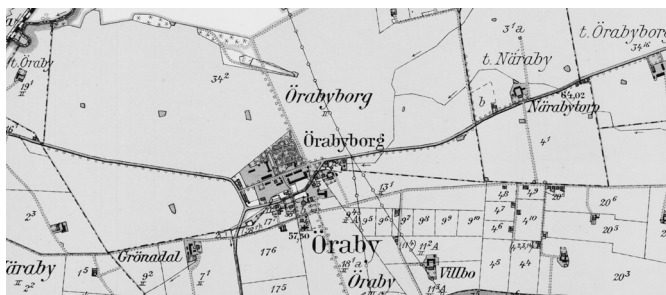
Eksholmen nr 1, 2 och 3 är en arrendegård och officersboställe som staten äger. Hannibal Oscar Petersen kommer från ett arrende av Hedegården i Sireköpinge socken (nr 12) och tar arrendet på Eksholmen 1887. Redan efter två år flyttar familjen till Lund. Hannibal Oscar Petersen har en bröder som arrenderar Baldringe säteri (se nr 17).

15 ÖVRABYBORG (Övraby sn) ca 393 ha

Arrendator

Charles Petersen	1867-1898	(DK)
------------------	-----------	------

Övrabyborg är stort gods i Övraby socken. Charles Petersen kommer dit med hustru 1867 och arrenderar godsjordbruket fram till 1898. Han får 11 barn under tiden på Övrabyborg varav 8 flickor. Bland faddrar vid barndopen återfinns hans bröder Hannibal Oscar Petersen från Hedegården i Sireköpinge (se nr 12) och den danske arrendatorn Christian Melchior på Ryngegård (se nr 38). År 1898 släpper han arrendet för att i

stället hjälpa sin dotter Asta Mundt Petersen som blivit änka när svärsonen Carl Johan Ter Borch avlidit 1898 (se nr 16).

16 KÖPINGSBERG (Stora Köpinge sn) ca 275 ha

Arrendator

Andreas Splittorff	1881-1885	(DK)
Carl Johan Ter Borch	1885-1898	(DK)
Charles Petersen	1898-1911	(DK)
Hannibal Julius Petersen	1911-1918	(DK)

Köpingsbergs gård är ett gods i Stora Köpinge socken. Förste danske arrendator blir Andreas Splittorff som kommer 1881 och tar över nr 2, 3, 4, 7, 10 och 15. Han har tidigare arrenderat Källesjö gård i Hedeskoga socken utanför Ystad (se nr 35). Efter fem år lämnar han Köpingsberg och flyttar till Stora Herrestad nr 15 som är en mindre gård. Han efterträds på Köpingsberg av Carl Johan Ter Borch som kommer från närbelägna Fredriksberg som fadern Thomas Julius Ter Borch arrenderar (se nr 18). Han är gift med Charles Petersens dotter Asta Mundt Petersen. Carl Johan Ter Borch dör hastigt 1898 endast 43 år gammal. Då lämnar svärfar Charles Petersen arrendet på Övrabyborg och kommer till undsättning och tar över arrendet på Köpingsberg

Thomas Julius Ter Borch x Fredrikke f. Jensen
f. 1828 d. 1876 f. 1828-
Arrenderar **Fredriksberg** se nr 18

Son
Carl Johan Ter Borch x Asta Mundt Petersen
1855-1898
arrenderar **Köpingsberg** 1885-1898

Son
Thomas Ter Borch
arrenderar **Gyllebo ladugård** se nr 19

Son
Frans Nicolaj Ter Borch
arrenderar **St Köpinge 20, 24** se nr 20
arrenderar **Robertsdal** se nr 21

Bild 18. Familjen Ter Borch ger avtryck på många arrendegårdar.

och hjälper dottern. År 1911 lämnar Charles Petersen över arrendet till sin son Hannibal Julius Mundt Petersen. Efter 7 år lämnar Hannibal Julius arrendet av Köpingsberg och flyttar till Öja där han står som hemmansägare till nr 24.

17 BALDRINGE SÄTERI (Baldringe sn) ca 216 ha

Arrendator

Hans Christian Birch Jensen	1905-1910	(DK)
Carl Birch	1910-1924	(DK)

Baldringe säteri är ett gods i Baldringe socken. Den första danske arrendatorn är Hans Christian Birch Jensen som kommer från Hällstorps gård i Billeberga (se nr 22). Han arrenderar Baldringe säteri mellan 1905 och 1910. Därefter kommer Carl Birch och arrenderar säteriet mellan 1910 och 1924. Carl Birch är gift med Ingeborg Mundt Petersen som är dotter till Charles Petersen arrendator på Övrabyborg (se nr 15).

Efter 1924 flyttar familjen Birch till en mindre gård i Hörup på Österlen. Om han är släkt med förrre arrendatorn Birch Jensen har jag inte lyckats klarlägga.

18 FREDRIKSBERG (Herrestad sn) ca 415 ha

Arrendator

Thomas Julius Ter Borch	1868-1876	(DK)
Änkefru Fredrikke Ter Borch Jensen	1876-1896	(DK)

Fredriksberg är ett gods i Herrestad socken. Den förste arrendatorn Thomas Julius Ter Borch kommer från Danmark 1868. Han har hustru och sju barn med sig. Han arrenderar även gårdarna Herrestad nr 17, 47, 48 och 50. Thomas Julius dör endast 48 år gammal 1876. Änkefru Fredrikke Ter Borch driver gården vidare till 1896 med sönerns hjälp. Flera söner tar egna arrenden som Thomas Ter Borch på Gyllebo Ladugård (se nr 19), Frans Nicolaj Ter Borch på först Stora Köpinge nr 20 & 24 (se nr 20) och sen Robertsdal (se nr 21) samt Carl Johan Ter Borch som arrenderar Köpingsberg gård (se nr 16).

19 GYLLEBO LADUGÅRD (Genarps sn) ca 191 ha

Arrendator

Thomas Ter Borch	1884-1896	(DK)
------------------	-----------	------

Gyllebo ladugård, senare kallad Gyllebo gård, är en arrendegård under Häckeberga gods. Thomas Ter Borch kommer från Fredriksbergs gård (se nr 18) som fadern Thomas Julius Ter Borch arrenderad och efter hans

död 1876 hans hustru och barn. Han tar arrendet 1884 och slutar 1896 då familjen flyttar till Helsingborg.

20 STORA KÖPINGE NR 20 & 24, SVENSTORP NR 8 (Stora Köpinge sn) ca 50 ha

Arrendator

Frans Nikolaj Ter Borch	1898-1904	(DK)
-------------------------	-----------	------

Stora Köpinge 20 & 24 är en arrendegård under Högestad gods. Frans Nicolaj Ter Borch kommer från en tjänst som förvaltare först på Fredriksberg 1889-1896 och sen på Öja gård 1896-1898. Han arrenderar Stora Köpinge 20 & 24 mellan 1898 och 1904. Kan hänga ihop med granngården Svenstorp nr 8 där förrre arrendatorn änkefru Ekberg bor enligt församlingsboken 1895-1901. I nästa församlingsbok 1902-09 står änkefru Ekberg som ägare till Stora Köpinge nr 20 & 24. Därefter tar han ett nytt arrende på gården Robertsdal (se nr 21).

21 ROBERTSDAL (Herrestad sn) ca 88 ha

Arrendator

Frans Nicolaj Ter Borch	1904-1910	(DK)
-------------------------	-----------	------

Robertsdal är en frälse arrendegård som ägs av C G Sparre på Fredriksberg. Frans Nicolaj Ter Borch är son till Thomas Julius Ter Borch som arrenderar Fredriksbergs gård (se nr 18). När Frans Nicolaj tar arrendet 1904 på Robertsdal så kommer han från ett arrende av Stora Köpinge 20 & 24 samt Svenstorp nr 8 i Stora Köpinge socken (se nr 20). Han stannar på Robertsdal till 1910 och flyttar sen till Västra Sallerup.

22 HÄLLSTORP (Billeberga sn) ca 323 ha

Ägare

Samuel Boch	1843-1856	(DK)
Jacob Michael Iversen	1856-1864	(DK)
Jacob Viggo Iversen	1875-1877	(DK)
Änkefru Sofie Crone Iversen	1863-1877	(DK)
Hans Christian Jensen	1877-1909	(DK)

Arrendator

Ludwig Haagen Petersen	1871-1875	(DK)
Jacob Viggo Iversen	1875-1877	(DK)

Ägare

Hällstorp är en typ av plattgård. Det är en brokig samling av fastigheter som slagits samman nämligen skattedomkyrkohermanen nr 2, kronoskatte rusthållshemmanen nr 3, 4 o 5 i Hällstorp, utsocknes frälsehermanen nr 6, Billeberga, kronoskatte hästhemmanen nr 4 och kyrkohermanen nr 9, Wärmö i Billeberga

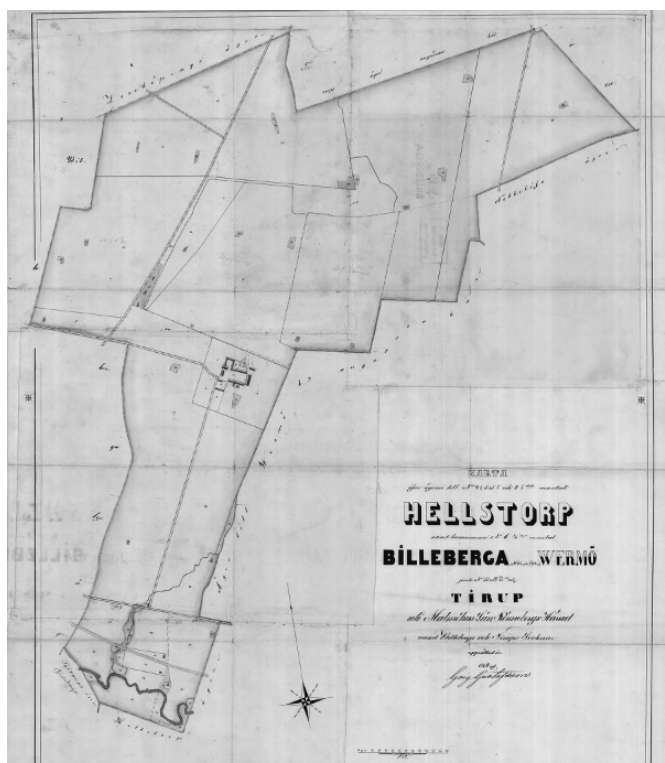

Bild 19. Hällstorp är en typ av plattgård bildad genom sammanslagning av nio hemman.

samt utsockne frälsehermanen nr 11 o 12, Tirup. Den avviker från plattgårdsmönstret genom att flera olika ägarkategorier ingår såsom kyrkan, staten och adeln (frälset). De tre frälsehermanen har troligen tillhört Knutstorps gods eftersom Wachtmeister nämns som förste ägare av Hällstorp i boken Gods o gårdar från 1944.

Förste danske ägare är Samuel Boch som nämns från 1843 till 1856. Då tar Jacob Michael Iversen över ägandet. Han kommer 1856 från Mön och har fru och 8 barn med sig. Vid hans frånfalle verkar ägandet gå över till hustrun Sofie Crone men gården säljs 1877 till Hans Christian Jensen. Han är gift med Nancy Elisabeth Birch och barnen tar namnet Birch Jensen. Hällstorp är en av få gårdar som efter danskt köp blivit kvar i släkten under flera generationer och fortfarande heter ägarna av gården Birch Jensen.

Under ägaren Iversens tid fanns en dansk inspektor Edvard Berendsen som sannolikt var släkt med Carl Berendsen på Espinge gård (se nr 36) då han bor där de första åren.

Arrendator

I församlingsboken finns en notering om arrendator Ludwig Haagen Petersen från 1871 till 1875. Jacob Viggo Iversen står som arrendator 1875 till 1877.

23 NORRLYCKEGÅRDEN

(Sireköpinge sn) ca 135 ha

Ägare

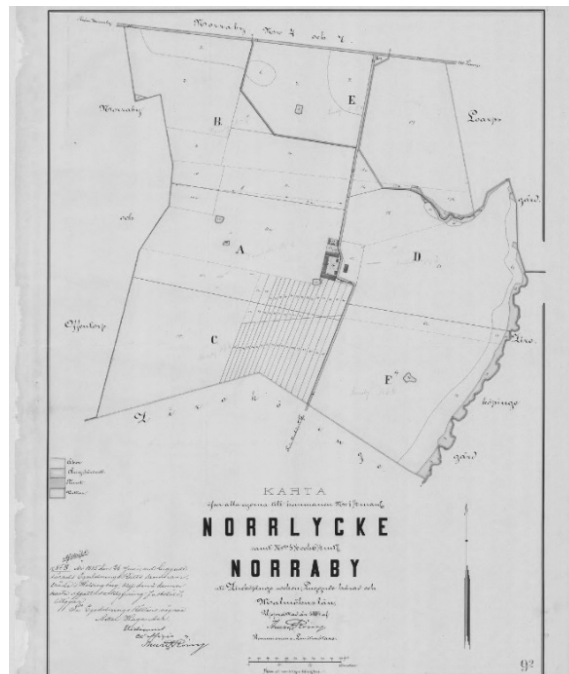
Ludwig Zoega	1850-1855	(DK)
Hans Andreas Jensen	1855-1883	(DK)
Sofia o Maria Jensen	1883-1895	(DK)
Herman Eberhart Nordgren	1914-1920	(TY)

Arrendator

Ludwig Zoega	1846-1850	(DK)
Hugo Ingvar Jensen	1887-1895	(DK)

Ägare

Norrlyckegården är bildad vid skiftet av Sireköpinge säteri genom sammanslagning av Norrlycke 1, och Norraby nr 5 och 6. Det är en mindre plattgård. Förste arrendator är Ludwig Zoega som kommer från Danmark 1846. Han köper gården av säteriägaren Julius von Schwerin 1850. Efter fem år säljer familjen Zoega gården till Hans Andreas Jensen som också kommer från Danmark. Han har en broder som 1851 köpte närbelägna Hedegården i samma socken. När Hans Andreas dör ärver hans två "oäkta" döttrar gården 1883. Barnets moder kom som mamsell till Norrlyckegården 1857, var borta mellan 1860 och 1864 men återkom sedan. Döttrarna är födda på gården 1859 och 1866

som "oäkta". Men Hans Andreas Jensen och mamsellen Cecilia Petersen gifter sig 1870. Om han erkänner faderskap eller adopterar döttrarna framgår inte men de ärver gården vid hans frånfalle.

Det blir en delikat situation när sonen till Jens Christian Jensen, Hugo Ingvar Jensen, på Hedegården gifter sig med Maria Jensen på Norrlyckegården som då är kusiner men kanske inte biologiska. Döttrarna Jensen säljer gården 1895.

Ytterligare en utländsk ägare dyker upp 1914-1920 nämligen Herman Eberhard Nordgren som är född i Tyskland.

Bild 21. Norrlyckegården delades mellan de två syst-rarna Maria och Henrietta i två likstora delar 1883 vid arvsskiftet.

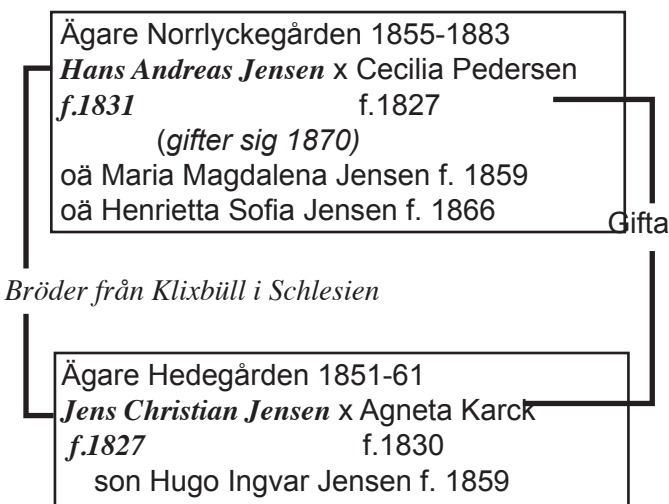

Bild 20. Två bröder Jensen äger två gårdar i Sireköpinge. Deras barn gifter sig i ett kusingifte men kanske inte biologiska kusiner. Agneta Karck är dotter till den danske arrendatorn på Hviderup.

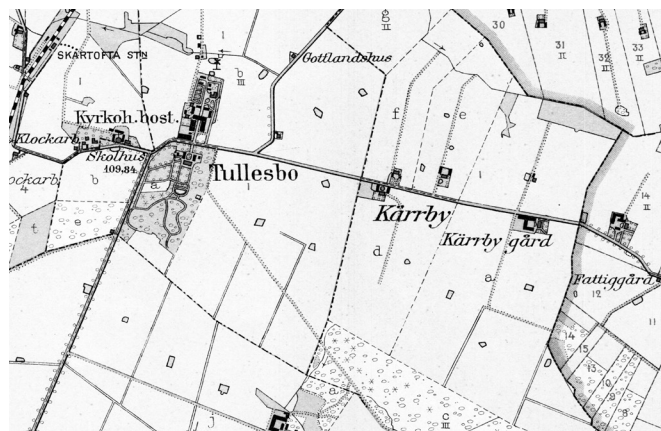
Arrendator

Som nämnts ovan är Ludwig Zoega förste arrendator som sedan också köper gården 1850. Ytterligare en dansk arrendatorer blir Hugo Ingvar Jensen, som gift sig med sin kusin på gården. Gården är under denna tid 1887-1895 delad mellan systrarna Sofia och Maria Jensen genom lantmäteriförrättning 1883. Men troligen arrenderar Hugo Ingvar båda halvorna fram till gårdens försäljning 1895.

24 KÄRRBY NR 8-11 (Öved sn) ca 98 ha

Arrendator

Johan Henrik Johannsen 1871-1889 (DK)

Kärby, ibland skrivet Tjärby, nr 8, 9, 10 och 11 är en sammanslagen arrendegård under Övedskloster. Johan Henrik Johannsen kommer 30 år gammal och nygift till Kärby gård som han arrenderar i 18 år. När han lämnar arrendet gör han en omväxlande karriär som förvaltare eller inspektor på 7 olika gårdar. Mellan 1896 och 1899 är han förvaltare på Lönnstorps gård och därefter inspektor på Norrlyckegården i Sireköpinge 1899-1900. Mellan 1901 och 1909 blir han inspektor på Rommestorp i Gumlösa socken. Rommestorp är en utgård till godset Sinclairsholm och skapad av Fredrik Gustaf Gyllenkrook som var med och grundade Utsädeföreningen och Utsädesbolaget i Svalöv.

25 VÄLAHOLM (Södervidinge sn) ca 165 ha

Arrendator

Ernst Wethje 1873-1877 (DK)

Välaholm, Södervidinge nr 14 & 15, var ett utsocknes frälsehemman under Svenstorps gods. Familjen Ernst Wethje kommer från ett arrende av Svalöfsgården som fadern Lars Wethje tog redan 1843 (se nr 1). Svalöfsgården såldes 1872 och då upphörde arrendet. Sonen Ernst Wethje hade tagit vid 1855 och drev det till 1872. Man stannar bara i fyra år på Välaholm. År 1873 dör fadern Lars Wethje och är begravd på Södervidinge kyrkogård. Familjen bryter upp 1877 och flyttar till Helsingborg.

26 OLSTORPS BOSTÄLLE (Kvistofta sn) ca 80 ha

Arrendator

Ludwig Zoega 1858-1868 (DK)

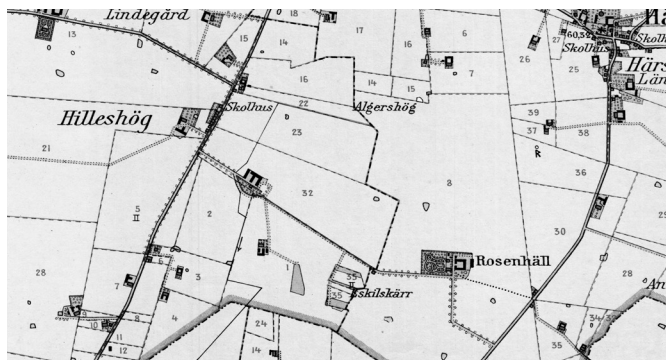
Olstorps boställe är ett överstelöjtnantsboställe hopslaget av Kvistofta nr 1 och 3. Ludwig Zoega har tidigare arrenderat och ägt Norrlyckegården i Sireköpinge socken (se nr 23). Han arrenderar Olstorps boställe i 10 år. Därefter flyttar han till Härslöv nr 11 där han stannar i tre år. År 1871 emigrerar Ludwig Zoega med fyra söner till Brasilien. En av hans söner som följer med till Brasilien är Carl Zoega som senare grundar Zoegas kafferörelse i Landskrona och Helsingborg.

27 ROSENHÄLL (Härslövs sn) ca 140 ha

Arrendator

Nils Christian Jensen 1883-1914 (DK)

Rosenhäll är en skiftad och hopslagen gård med delar från Härslöv nr 2, 4, 5, 7, 9 och 10. Nils Christian Jensen har en broder, Hans Christian Jensen, som köpt Hällstorps gård i Billeberga socken (se nr 22). Han är fadder när Hans Christians dotter Nancy Theodora döps 1884 i Billeberga. Nils Christian tar arrendet på Rosenhäll från 1883. Hans hustru dör 1903 men Nils Christian behåller arrendet tills sin död 1914.

28 TOFTAHOLM (Örtofta sn) ca 186 ha

Arrendator

Peter Holst 1853-1854 (DK)

Baltazar Holst 1854-1902 (DK)

Christian Jacobaeus 1902-1911 (DK)

Baltazar Holst och hustru Laura Benthin samt två barn kommer 1854 till Toftaholms gård och tar över arrendet efter brodern Peter som i stället tar över Skarhults mejeri 1854 (se nr 37). Familjen Holst behåller arrendet till 1902 (48 år!) då de efterträds av Christian Jacobaeus, även han från Danmark.

29 HVIDERUP (Gårdstånga sn) ca 200 ha

Arrendator

Johan Georg Carl Karck	1848-1862	(DK)
Rudolph Carl Karck	1862-1865	(DK)

Johan Georg Carl Karck kommer med hustru Dorthea Margaretha Mejer och tre nästan vuxna barn från Oldenburg i Danmark och tar arrendet på Hviderup. Carl Karck dör 1862 och sonen Rudolph Carl Karck tar över arrendet. När Rudolph Carls och Christinas barn Ida Cecilia döps så finns bland faddrarna Carl Berentsen från Espinge gård och Richard Christiansen arrendator på Sireköpinge säteri. Dock dör Rudolph Carls hustru Christina Didricksen 1864 och han släpper arrendet året efter. Han tar istället arrendet på Gårdstånga gård (se nr 40). Han gifter om sig 1867 med Therese Krüger. Rudolph Carl dör 1869 endast 49 år gammal. Änkan Therese Krüger övertar arrendet och driver gården med sonen Rudolf Johan Axel Karcks hjälp till 1877.

Johan George Carl Karck har en dotter Augusta som gift sig med ägaren till Hedegården Jens Christian Jensen (se nr 12)

30 WIDERÖRA SÄTERI (Ottarps sn) ca 330 ha

Ägare

Alfred Hage	1856-1872	(DK)
Hage hustru och 3 barn	1872-1889	(DK)
Christian Petersen	1889-1907	(DK)

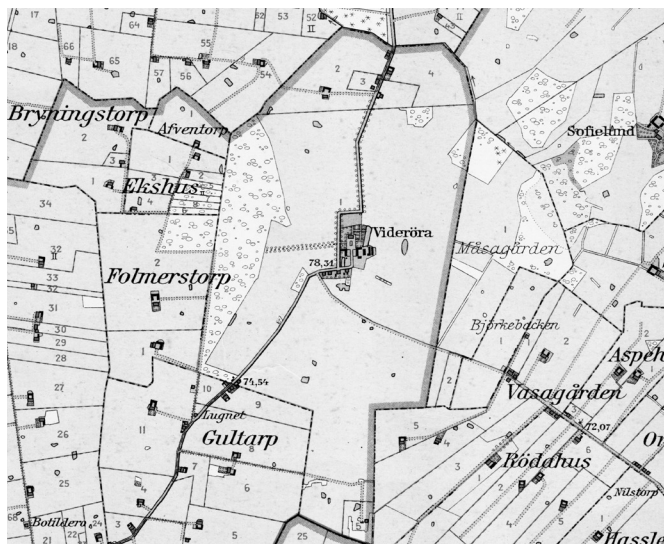
Arrendator

Christian Christensen	1872-1887	(DK)
Alfred Chrisensen	1887-1889	(DK)

Gården Wideröra säteri var bildad av gårdarna Wideröra nr 1, Bryningstorp nr 1, Afwenstorp nr 2, Ekshus nr 3, Folmerstorp nr 4, Måssagården nr 3 och Björkebacken nr 4 och en total areal av ca 330 ha.

Ägare

Wideröra säteri ägs på 1850-talet av ryttmästare Tornerhjelm. Han säljer säteriet 1856 till konsul Afred

Hage som tidigare har köpt Sireköpinge säteri och senare skall köpa Hedegården. Alfred Hage anställer en dansk inspektor som heter Christian Christiansen som senare blir arrendator på gården. År 1889 köper Christian Petersen, ursprungligen från Bromölle i Schleswig, gården och flyttar dit. Han har tidigare varit arrendator på Lilla Skeglinge gård (se nr 31) sedan 1870 och lämnar 1892 för att flytta till Wideröra. Han äger Wideröra till 1907 då gården får en svensk ägare, Jonas Petersson född i Reslöv.

Arrendatorer

Christian Christensen som varit inspektor på gården under Alfred Hages tid blir efter Alfred Hages frånfalle 1872 arrendator på gården. När Christian dör övertar sonen Alfred Christensen arrendet till 1889 då gården får ny ägare som själv tar över driften.

31 LILLA SKEGLINGE (Skeglinge sn) ca 147 ha

Arrendator

Peter Christian Busenius	1868-1870	(DK)
Christian Petersen	1870-1892	(DK)

Lilla Skeglinge är en arrendegård under Skarhult. Förste danske arrendator är Peter Christian Busenius som arrenderar gården 1868 till 1870 men sen återvänder till Danmark. Ny arrendator blir Christian Petersen tar över 1870 och driver det till 1892. Han köper Wideröra säteri i Ottarps socken 1889 och flyttar dit 1892 (se nr 30).

32 TOMARPS KUNGSGÅRD

(Kvidinge sn) ca 397 ha

Arrendator

Claus Christiansen ca 1870-1877 (DK)
Philip Hansen Christiansen 1878-1887 (DK)

Tomarps kungsgård blev en kungsgård på 1660-talet. Senare blev det överstelöjtnants- och översteboställe men drogs in på 1870-talet. Sen dess har gården varit utarrenderad. Claus Christiansen tar över jordbruksdriften genom arrendet i början på 1870-talet. Några år senare, 1878, kommer Philip Hansen Christiansen och delar arrendet med Claus. Philip är 11 år äldre än Claus och med oklart släktförhållande dem emellan. De har arrendet till 1887. Ny arrendator blir spannmålshandlare Carl Persson född i Kvidinge socken.

33 KÄLLSTORPS GÅRD (Svalövs sn) ca 320 ha

Arrendator

Nicolay Brorson 1862-1879 (DK)

Nicolay Brorson har varit inspektor hos Jörgen Richard Christiansen på Sireköpinge säteri 1851-56. Därefter var han inspektor på Tågerups gård i Saxtorp fram till 1862. Mellan 1862 och 1879 arrenderar Nicolay Brorson Källstorps gård i Svalövs socken.

34 TARSTADGÅRDEN (Tirups sn) ca 250 ha

Arrendator

J J Herrman Böckmann 1868-1887 (DK)

Johan Jacob Herrman Böckmann kommer med fru Antonette Jacobe Köbke och två barn från Holstein 1868 och tar över arrendet på Tarstadgården. Han driver gården i knappt 20 år och flyttar därefter till Danmark 1887. Han får ytterligare fyra barn som döps i Tirup under arrendetiden på Tarstadgården. Driften verkar därefter har tagits över av ägaren Johan Berg von Linde.

35 KÄLLESJÖ GÅRD (Hedekoga sn) ca 96 ha (ev 230 ha inkl St Tvären)

Arrendator

Andreas Splittorff 1869-1881 (DK)
David Bonde Seidelin 1896-1926 (DK)
Peter Wihelm Eggertsen 1926- (DK)

Källesjö gård ligger strax nordväst om Ystad och i Hedekoga socken. I senare församlingsböcker står att Källesjö drivs ihop med granngården Stora Tvären. Andreas Splittorff kommer från Danmark 1869 som nygift och arrenderar Källesjö gård. Han stannar till 1881 då han tar ett större arrende på Köpingsbergs gård (se nr 16). Nästa danska arrendator blir David Bonde Seidelin. Han har tidigare varit förvaltare på Lönnstorps gård i Svalöv mellan 1888 och 1896 hos sin släkting Sabinus Seidelin. Nästa arrendator är

Peter Wilhelm Eggertsen som kommer 1926. Han är född i Sireköpinge och son till Wilhelm Fredrik Baltazar Eggertsen som varit arrendator på Hedegården. Peter Wilhelm är fortfarande arrendator i församlingsboken som går fram till 1936.

36 ESPINGE GÅRD (Hurva sn) ca 269 ha

Ägare

Carl Berendsen 1853-1874 (DK)

Carl Berendsen kommer till Sverige 1853 från Schleswig med fru Elisa Plenge och ett barn och köper Espinge gård i Hurva socken. Han har även med en släkting Edvard Berendsen som blir inspektor på gården. Han återfinns 1858-1860 som inspektor på Hällstorps gård (se nr 22) men flyttar därefter tillbaka till Danmark. Carl Berendsen noteras som fadder vid barndop 1859 hos familjen Baltazar Holst på Toftaholm. Familjen Berendsen säljer gården 1874 och flyttar till Västergötland där Slätte gård i Fredbergs socken istället köps in. Slätte är på 369 ha.

37 LILLA HARRIE NR 15 - NORRBYGÅRD

(Lilla Harrie sn) ca 107 ha

Ägare

Peter Holst 1873-ca 1900? (DK)

Peter Holst (f 1809) och hustru G. C. Vogt samt två barn kommer 1853 till gården Toftaholm där han tar arrendet. Men året efter kommer brodern Baltazar Holst och blir arrendator på gården (se nr 28). Peter Holst arrenderar i stället Skarhults mejeri som han driver till 1868. Då flyttar han till Sireköpinge säteri och tar arrendet på Sireköpinge mejeri. Efter fem år lämnar han och familjen Sireköpinge och köper gården Lilla Harrie nr 15, senare benämnd Norrbygård. Han är fadder åt broderns barn vid barndop 1859 tillsammans med mamsell Ebeling på Toftaholm, godsägare Carl Berendsen på Espinge gård (se nr 36) och Carl

Karck som är arrendator på Hviderup (se nr 29), samtliga danska medborgare.

Peter Holst är också fadder när Herrman Böckman, arrendator på Tarstadgården, döper sitt barn (se nr 34). Peter är då mejeriarrendator i Sireköpinge.

38 RYNGEGÅRD (Sjörup sn) ca 258 ha

Arrendator

Christian Melchior 1864-1878 (DK)

Ryngeslottet, nu rivet.

Ryngegård är bildad 1768 av tre hemman Rynges nr 1, 2 och 3. Det ägs av Arwid Fredrik Kurek och mellan 1860 och 68 bygger han ett slott på gården.

Arrendator

Den förste arrendatorn blir Fredrik Christian Melchior som kommer från Danmark 1864 och tar arrendet av gården. Han stannar till 1878 då en ny arrendator Robert Ferdinand Wendt (svensk) kommer från Heleneborg i Svalöv 1879 och tar över arrendet.

Fredrik Christian Melchior tar istället över arrendet på Gärsnäs Säteri (nr 39).

39 GÄRSNÄS SÄTERI

(Östra Herrestad sn) ca 519 ha

Arrendator

Christian Melchior 1879-1886 (DK)

Gärsnäs är ett stort gods med drygt 500 ha mark ägt av Henrik Rosenkrantz. Christian Mechior kommer från ett arrende av Ryngegård till Gärsnäs Säteri 1879. Han driver godsjordbruket fram till sin död 1886. Därefter verkar Säteriet drivas i egen regi.

40 GÅRDSTÅNGA 12 NYGÅRD

(Gårdstånga sn) ca 384 ha

Arrendator

Rudolf Carl Karck 1865-1869 (DK)
Änkefru Theres Karck f Krüger 1869-1877 (DK)

Gårdstånga nr 12 är sannolikt synonymt med Gårdstånga Nygård då den omfattar 25 sidor i Församlingsboken av arbetsfolk och anställda. Det är en plattgård under Hviderup. Arrendatorn Rudolf Carl Karck kommer från godsarrendet på Hviderup 1865 och driver nr 12 till sin död 1869. Han dog endast 49 år gammal. Änkan Theres Karck f. Krüger driver arrendet vidare till 1877.

LITT.

Gadd, Carl-Johan. 2000. *Det svenska jordbrukets historia. Den agrara revolutionen 1700-1870*. Natur och Kultur/LTs förlag.

Siveryd, Robert. 2014. *Plattgårdar och avhysta byar. Plattgårdssystemets spridning och förändring av landskapet*. Magisteruppsats i geografi. Inst. För kulturgeografi och ekonomisk geografi. Lunds universitet.

Skånska Cement Aktiebolaget 1871-1931. Minneskrift. Almqvist & Wiksell. Uppsala 1932.

von Sydow, W. & Björkman, S. (red). 1944. *Svenska gods och gårdar. Del V. Skåne västra delen*. För laget svenska gods och gårdar Uddevalla.

Wetterberg, G. 2017. *Skånes historia III. 1720-2017*. Bonniers.

NÄTSIDOR:

Lantmäteriet *historiska kartor*.

Arkiv Digital: *Husförhørs- och församlingsböcker. Flygfoton gårdar*.

Wikipedia. *Diverse artiklar*

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilderr/vis/materiale/landboreformer>: *Landboreformer i slutningen af 1700-tallet*.

DE UNDERSÖKTA GÅRDARNA MED
DANSKA ÄGARE ELLER ARRENDATORER.

Några husaröden i min släkt

Av Roland Lyhagen, Svalövsbo med rötter på Österlen

När jag kartlade min morfars anfäder fann jag fem husarer i släkten. Eftersom min morfar hette Hugo Ek kändes det som ett gammalt knektnamn vilket också stämde. Min morfar var dock lantbrukare som huvudprofession även om han tjänstgjorde som dragon i Ystad under första världskriget.

Hugo Eks farmors far hette Bengt Ek f. 1786 och var en av fyra ryttare för Valleberga socken. Denne ryttare Bengt Ek efterträdde sin svärfar Anders Slottman f. 1765 som också var ryttare för Valleberga. På min morfars mödernesida fanns ytterligare husarer och ryttare. Knut Grönbeck f. 1715 gjorde dubbel familjekarriär som vi skall stifta bekantskap med nedan. Knut hade för övrigt en son, Åke Hörstedt f. 1751, som också var ryttare och företrädde Hörups socken. Mårten Rask f. 1782? gick ett tragiskt öde till mötes i armod och fattigdom. Alla här nämnda husarer och ryttare har direkt fört släktråden vidare till min morfar.

Knut Grönbeck ryttare för Hagestad

Knut Grönberg/Grönbeck föddes i november 1715 (möjligen 1707 eller 1712). Födelsnotis har inte gått att finna i Löderup eller angränsande socknar. Han gifter sig kring 1740 med Anna Olsdotter född 1716. Jag kan inte heller finna vigselnotisen i kyrkböckerna. De får fem barn varav sonen Ola betecknas i mantalslängderna som blind. Av de fem barnen så dör dottern Hanna av koppor vid 5 års ålder. Sonen Åke för släktråden vidare till min morfar. **(Barn med fet stil i barnlistan för vår släktråd vidare).**

Ola f 25/11 1741

Anders f 12/3 1743

Karna f 6/12 1744

Åke Knutsson/Hörstedt f 8/1 1751

Hanna f 25/8 1753, d 19/8 1758 av koppor 5 år

Knut och Anna bor under ”gatehusfolket” i Hagestad, Löderups socken. Knut Grönbeck (Grönberg, namnen varierar men i mönsterrullan är det mycket tyd-

I mönsterrullan från 1759 står tydligt Knut Grönbeck 41 (år) Hagestad. Tyder på att han var född 1707.

ligt präntat Grönbeck, i Husförböckerna Grönberg) var ryttare vid Borrby kompani och företrädde Hagestad i Löderups socken. Han efterträdde avdöde Petter Grönbeck 1741 som avlidit endast 37 år gammal och

Min morfar Hugo Ek som dragon i Ystad 1916, 20 år gammal.

begravts i Löderup. Det förefaller som Knut övertog soldatnamnet Grönbeck efter sin företrädare. Ryttare Knut Grönbeck avskedas någon gång mellan 1764 och 1773. Han finns med i 1763 års rulla, sedan saknas rullorna fram till 1773 och då är han ersatt av Nils Grönberg. Knut Grönbeck finns från 1773 skriven på ryttartorpet Hörup nr 11 tillsammans med sönerna Åke (Knutsson) Hörstedt och blinde Ola Knutsson. I mantalslängderna på 1790-talet står de som utfattiga. Hustrun Anna Olsdotter dör 1790 ”af ålderdomsbräcklighet” vid 74 års ålder.

Gamle Knut Grönbeck gifter om sig

Knut Grönberg är både gammal och utfattig men gifter ändå om sig med unga Kjerstina Matsdotter 1791 i Hörup. Han är då mellan 76 och 84 år (varierar med källor). Jag kan inte finna var Kjerstina kommer ifrån eller hennes ålder. Knut och Kjerstina får en son Nils 1793 som dock dör samma dag. Två år senare föds ytterligare en son som också får namnet Nils. Dottern Anna föds 1799 när fadern enligt födelsenotisen är i sitt 87 år! Tyvärr dör Anna redan efter 6 veckor. Samma tragiska öde går barnet Nils till mötes och dör 6 ½ år gammal 1801. Däremot verkar Lars f 1797 klara sig över barnaåren. Denna extrema krutgubbe dör vid

99 års ålder den 16/2 1806 enligt Död- och begravningsboken, alltså född 1707! Om han nu verkligen var så gammal för i födelseboken står, när hans dotter Anna föds, att Knut är 87 år, alltså född 1712. I husförhörsboken från 1754 står att han är född nov 1715. Den sistnämnda noteringen är kanske mest trovärdig vilket innebär att han var 91 år när han dog. Det är trots allt en ansevärd ålder vid denna tid liksom en mycket hög ålder för en småbarnsförälder.

Barn i andra gifftet

Nils f 20/9 1793, d 20/9 1793 dör samma dag

Nils f 9/3 1795, d 10/12 1801 6 1/2 år gammal

Lars f 29/3 1797

Anna f 8/10 1799 d 24/11 1799 6 veckor gammal

Åke Hörstedt ryttare för Hörup

Åke (Knutsson) är född den 8/1 1751 i Hagestad, Löderups socken är son till ryttaren Knut Grönbeck. Åke Hörstedt blir ryttare vid Borrby regemente 1773 och företräder Hörup och Örum. Han mönstrar in detta år vid 22 års ålder och ersätter Lars Hörstedt. Han gifter sig med Elna Matsdotter den 22/6 1774 och är skriven på Hörup nr 11. Elna var född 1746 men i vilken socken? Dottern Mätta föds den 16/12 1774 och blir den som för släkttråden vidare. Andra barnet Tufve föds 1776 men dör efter bara 8 veckor. Året efter föds en ny son som döps till Tufve. I oktober 1780 fick paret ett ”dödfött drengbarn”. År 1782 fick paret tvillingarna Christen och Hanna som för säkerhets skull nöddöptes genast efter födseln men båda barnen dör inom 2 timmar. Av familjens fem barn har tre dött i späda ålder.

Mätta Åkesdotter f 16/12 1774

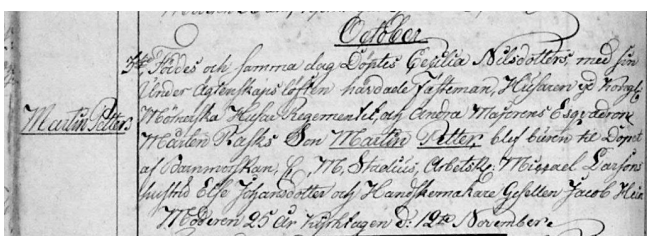
Tufve f 9/10 1776 d. 2/12 1776

Tufve f 6/12 1777

tvillingarna Christen f 9/6 1782, dör samma dag

Hanna f 9/6 1782, dör samma dag

Hustrun Elna Matsdotter dör den 30/3 1810 ”af långvarig tärande sjukdom” vid en ålder av 64 år. Åke Hörstedt dör ”af oangiven sjukdom” den 25/6 1816. Enligt dödsboken är han 61 år men enligt andra källor, som mönstringsrullorna, är han vid sin bortgång 65 år. Han finns på Hörup nr 11 fram till 1790 och vid sin död finns han på Hörup nr 7. Tyvärr saknas husförhörböcker mellan 1773 och 1812 samt mantalslängder efter år 1800. Likaså saknas födelseböcker i Hörup mellan 1762 och 1803. Det gör det svårt att spåra personernas hemvist under denna period.

Mårten Rasks första barn föds utom äktenskapet.

Mårten Rasks karriär börjar bra

Mårten Rask skulle enligt senare kyrkböcker vara född i Skurup den 3 april 1782. Eller var han det? Det finns ingen Mårten född i Skurups socken (eller angränsande socknar) detta år enligt födelseböckerna där. Alltså stämmer inte datum, år eller socken med verkligheten och det gör honom svår att spåra bakåt. Kanske hette han inte heller Mårten vilket gör det ännu svårare. Hade han något att dölja? Han kom till Ystad kring sekelskiftet 1800 och tog värvning som husar. Han träffar Cecilia och kärlek uppstår med oplanerade följder. Cecilia blir gravid och föder en son den 3 oktober 1809 innan äktenskap hunnit ingås. I kyrkboken står följande:

3:e oktober Föddes och Döptes samma dag Cecilia Nilsson, med sin under ägtenskapslöften härdade fästeman, Husaren vid Kongl Mörnerska Husar-Regementet och andra Majorens Esquadron, Mårten Rasks' son Martin Petter, blef buren til Dopet av Barnmorskan C. M. Stadius, Arbetskarlen Mickael Larssons hustru Elsa Johansdotter och Handsmakare Gesellen Jacob Hein. Modern 25 år. Kyrktagen den 12 November.

Man anar en viss ambitionsnivå i socialt avancemang då sonen får två namn Martin Petter vilket är ovanligt vid denna tid. Mårten gifter sig den 28/1 1810 med Cecilia Nilsson. Året efter får de en dotter, 1811, och hon döps till Benedicta. Det är ett pretentiöst namn som dottern byter när hon lämnar hemmet vid 16 års ålder och kallar sig därefter för Bengta Mårtensdotter. Hon för släkttråden vidare på sin morfars sida. Sen föds Carolina 1816 och Eva Martina 1818. Mårten avskedas vid den här tiden som husar, oklart på vilka grunder. Han är då inte ens 40 år gammal. Husar är en lätt beväpnad kavallerist, oftast med sabel och pistol.

Flytt till Smedstorp och fattigdom

Familjen måste snart flytta från Ystad och flytten går till Hattahuset i Tunbyholm i Smedstorps socken 1819 och vidare till Borrby 1820. Det underliga är att det i alla efterföljande kyrkböcker i Borrby står att familjen kommer från Kverrestad, stavat Qverrestad. De har aldrig varit kyrkbokförda i denna socken. Har familjen något att dölja med detta villospår?

Martin (Mårten) Petter f 3/10 1809 (före äktenskapet)

Benedicta (Bengta) Mårtensdotter f 10/10 1811

Carolina f 5/3 1816

Eva Martina f 26/12 1818 d 23/3 1827 9 år av feber

Jöns f 31/12 1821, d 30/4 1827 5 år

Anna f 7/12 1825, d 22/2 1827 2 år av feber

I Borrby hamnar familjen i fattigdom och armod. Redan i kyrkboken 1820 betecknas familjen som *utfattiga tiggare*. År 1821 föds deras son Jöns på nyårsafton. De flyttar runt till olika adresser i Borrby men

fattigdomen förföljer dem. Sonen Martin Petter, som nu kallar sig Mårten, flyttar hemifrån 1823 14 år gammal. Dottern Anna föds den 7/12 1825. Familjen får det inte bättre av att bestå av två vuxna och fem hemmavarande barn. Året 1827 blir ett tragiskt år. Först dör dottern Anna den 22 februari i ”feber” endast 2 år gammal. En månad senare dör också Eva Martina 9 år gammal, även hon av ”feber”. Därefter dör modern Cecilia den 3 april. Hon är då 43 år gammal. Slutligen dör sonen Jöns 2 år gammal den 30 april. Benedicta eller Bengta klarar sig och flyttar hemifrån. Nu återstår i hemmet bara fadern Mårten Rask och hans dotter Carolina. Två år senare dör även fadern Mårten. Den 3 april 1829 vid en ålder av knappt 47 år är Mårtens saga all. Men hur gick det för 13-åriga Carolina? Hon har inte gått att återfinna i Borrbys kyrkböcker från 1830 och senare. Inte heller i död- och begravningsböckerna eller ut- och inflyttningslängder. Var blev hon av?

Anders Slottman försvann spårlöst

Anders Slottman var född 1765 i fiskeläget Kåseberga, Valleberga socken. Han gifte sig 1793 med Metta Hansdotter, född 1763 i Hagestad Löderups socken. Anders var ryttare vid Borrby Compani och representerade Valleberga ryttare nr 26 där han 1792 ersatte Nils Wallström. Anders med familj återfanns 1804 enligt församlingsboken som ”husfolk utan nummer”. De fick sex barn varav ett dog vid två års ålder.

Nils f 9/2 1794

Kerstina f 19/10 1795

Anna Andersdotter f 4/11 1797

Lars f 22/8 1800

Pehr f 29/9 1803

Hanna f 22/4 1807, d 14/3 1809

I församlingsboken 1813-19 noteras ”Enkan Mätta” vilket innebär att maken Anders avled 1813, 48 år gammal. Enligt bouppteckningen från den 22/11 1813 är det okänt när på hösten han dog. Det har inte gått att återfinna Anders Slottman i Död- och begravningsboken heller för detta år. Vad hände? Tog han sig själv av daga? Han efterlämnade hustru och fem barn. Vid bouppteckningen ordnades auktion på kvarlåtenskapen där föremål, pris och köpare finns noterad. Många varor inropades av karabinjärerna Nils Igelberg, Lars Björk, Ingelström, Olof Möller och Pehr Bergqvist från Valleberga, Fök från Löderup samt Pehr Östberg från Ingelstorp.

Änkan Mätta bor nu på Valleberga nr 17. Hon dör den 10 februari 1820 57 år gammal.

Bengt Ek efterträdde sin svärfar

Bengt Ek var född i Hagestad den 10/2 1786. Han tog värvning 1809 som karabinjär och kvarstod i tjänst till 1844 då han tog avsked efter 34 1/2 års tjänst. Enligt mönstringsrullan bevistade han ett fälttåg i Tyskland

1813-14. Han gifte sig 1820 med den 11 år yngre Anna Andersdotter, f 4/11 1797 i Valleberga. Hon är dotter till Anders Slottman som är karabinjär samtidigt med svärsonen Bengt Ek för Valleberga enligt mönstringsrullorna. Valleberga har fyra ryttare eller karabinjärer vid denna tid.

Bengt och Anna fick nio barn. Dottern Mätta född 1823 för släkttråden vidare till min morfar. De bor på Valleberga nr 19 men flyttar till nr 17 1830. Två av barnen dör i scharlakansfeber 1833 och senare samma år föds en son som får namnet Anders efter den nyligen avlidna syskonet.

Hans f 10/8 1821

Mätta Bengtsdotter f 24/6 1823

Kerstina f 9/8 1825

*Karna f 3/10 1827, d 31/1 1833 5 år gammal
i scharlakansfeber*

*Anders f 26/6 1830, d 24/1 1833 2 år gammal
av scharlakansfeber*

Anders f 21/8 1833

Anna f 14/12 1836

Ola f 18/6 1840

Hanna f 16/3 1845

År 1843 bor familjen på Valleberga nr 42 och betecknas i församlingsboken som utfattig. Då är modern Anna 48 år gammal. Några år senare har alla barnen utom Hanna lämnat hemmet och de fattiga föräldrarna. Bengt Ek dör den 6/3 1865 vid 79 års ålder. *Eks fattiga enka Anna Andersdotter* dör 1871 74 år gammal. Att bli över 70 år vid den här tiden verkar ofta varit förenat med fattigdom i brist på pensionssystem. Det hjälpte inte att ha varit i kronans tjänst i nästan 35 år.

Vanliga soldatnamn i Hagestad var Hagström, Hagberg, Hagfeldt, Haglund, Hagtorn och Hagman. Det fanns också ett flertal ryttare i Hagestad på 17- och 1800-talet med namnet Grönberg/Grönbeck. Att ryttaren Ingelberg representerade Ingelstorp känns logiskt. Ryttaren Åke Hörstedt var representant för Hörups socken. Motsvarande ryttare från Valleberga hade namn som Wallerfeldt, Wallerberg, Wallsten, Wallström och Wallqvist. Originellast namn har nog ryttaren Knut Wallonski i Valleberga.

Olyckshändelse för husar till häst:

”Söndagen den 13 april (1817) begrofs husaren i Hagestad Jöns Grönberg som dog den 2 april av vådelig händelse genom det att hästen stupade med honom i landsvägsgröpen och att han vid samma tillfälle blef af hästen trampad. Dess ålder 37 år.”

Fyrakappan i Torrlösa

Lite om fattighus och skolhus i Torrlösa.

FYRAKAPPAN var en gåva från Viveka Trolle på Trolleholm. Flera godsägare byggde under några år fattigstugor på sina gods. I Torrlösa var det församlingen som var gåvomottagare. Torrlösa var godsförsamlingen där grevarna på Trolleholm ägde alla fastigheter utom en fastighet i Torrlösa och byn Rävetofta med sina gårdar.

Fyrakappan byggdes mitt i den gamla byn, som den var före skiftena, med bro över bäcken nära kyrkomuren till gamla kyrkogården. Här norr om bäcken nästan hackade man in den fyrkantiga tegelbyggnaden i söderlutningen i lä av nordanvinden. Taket som antagligen var ett halmtak fick en ovanlig form, utan gavlar och taklutning i alla väderstreck. Hustypen finns på fler gods. Tegel till väggar kom säkert från godsets egna tegelbruk någon kilometer väster om Trolleholms slott. Fyrakappan byggdes 1779. Bör vara församlingens äldsta hus. Trolleholms Slott har grunder från 1500 talet, men är ombyggt och förändrat under 1880 talet.

Fyrakappan skänktes som fattighus och användes så under många år. År 1826 byggdes ytterligare en fattigstuga i Torrlösa nämligen Kasernen vid Kallthus längs vägen mellan Torrlösa och Bialitt.

På husväggen står byggnadsåret 1779 i smidda siffror.

I Sin bok "Liv och Leverne" från 1960 har Hallvard Tveiten upptecknat berättelser och skrönor om hur livet var i Torrlösa under 1800-talet med mycket om **kasernen** och de som bodde där. Fattighjon skriver Tveiten. En blandning av utvecklingsstörda mindre vetande och försupna fick en nödortfing levnad här, både som familj och ensamstående. Barn som bodde

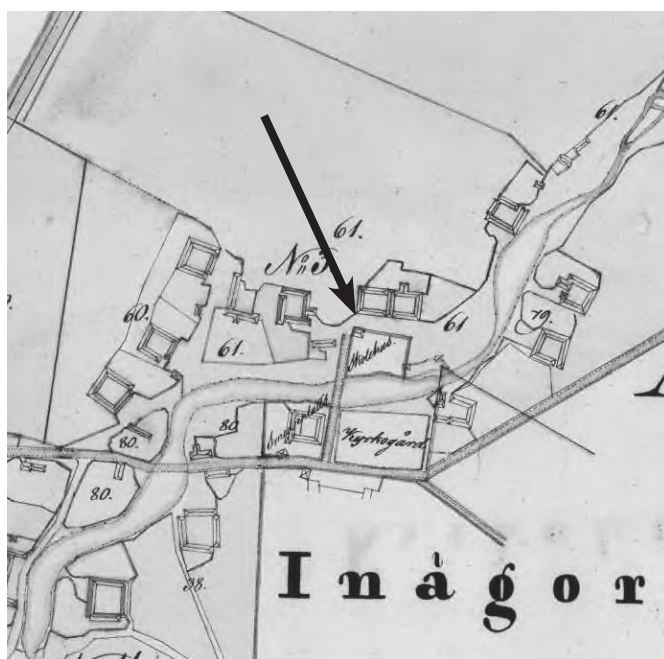
"WT" på husväggen står för Wiveka Trolle. Vid en ombyggnad av köket plockades bokstaven W ner för att ge plats åt en ventil (vid lampan). Många år senare hittades den smidda bokstaven i trädgården och sattes tillbaka, men då bredvid T:et.

här skrevs in som fattighjon i skollängderna. Gift var man kanske inte men barn blev det. Enligt Tveiten var Kasernen byggd med fyra stora rum och två förstugor. Man bodde lite blandat män och kvinnfolk med eller utan barnaskara. Måste citera Tveiten i en visa han tillägnar byggde spelmannen Anders Nilsson. En visa om de som bodde här:

Å vill i lyssna ja sjunger gärna
om socknens långsträckta slott kasernen
de tronar lia vid allfarvejen
å där finns kvengor, så en till mans

Ty här bor Fischan å här bor Joschan
å här bor Per Jacksan o här bor Olsschan,
Peder-Båra med hingas dotter
å Röllatösen med hingas chans.

Och här bor Kardchan och Svarta-Sisschan,
å Schitta-Katrinschan å Kursas-Elschan,
Rävarskräddaren å Röda Skäggschan
och vistas ofta av Fischar-Frans

På en karta 1821 över enskifte av Torrlösa by är fyrakappan utsatt som skolhus.

Tveiten fortsätter i sin bok med ett flertal historier om de många som bodde i Kasernen.

År 1901 övertog Torrlösa församling arrendet på Torrlösa 15 för inrättandet av fattighus. Boningshuset skänkte Trolleholm till församlingen. Församlingen förändrade och byggde upp en modern fattiggård. Först med jordbruk och självhushåll skött av de intagna. Under åren moderniserades gården, jordbruksarrendet upphörde och gamla boningshuset byggdes ut till ett för tiden acceptabelt ålderdomshem. Var så till att Torrlösa i Marieholms kommun blev en del av Svalövs Kommun. De intagna flyttades till nybyggda Solgården i Svalöv, som byggdes 1969. Under många år var hemmet också Torrlösas skyddshem, där sinnessvaga och obildbara förvarades om de inte placerades på något av de stora sinnessjukhusen. S:t Maria eller S:t Lars.

Byggnaderna på Torrlösa 15 har sedan kommunen lämnade dem används som bostad och verkstad. Är ganska orörda från tiden som ålderdomshem.

Fyrakappan var skänkt som fattigstuga och användes som sådan i många år. Användes snart också som skola. Min farmors far Hans Persson (Linderoth) började som lärare här 1 oktober 1846. Nästkommande år 1 oktober 1847 invigdes den nya skolan och Fyrakappan blev åter fattigstuga.

Fyrakappan var sedan i många år fattigstuga parallellt med Kasernen. Blev enligt Carl Johan Trolle-Bonde i "Trolleholm Förr och Nu" sjukstuga när fattiggården på Torrlösa 15 var invigd. Fortsatte sedan att vara sjukstuga under många år. Här bodde Distriktssköterskan/Barnmorskan ända fram till 1940-talet. Fyrakappan var omodern och såldes ut som bostad. Efter en del års förfall upprustades det gamla huset till en modern bostad under 1990-talet och fortfarande en trivsamt bostad.

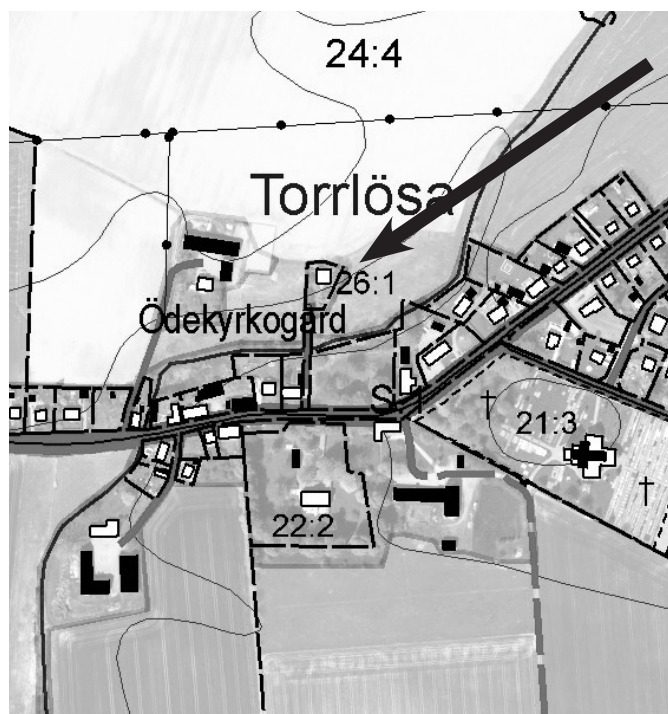
Sammanställt av Klas Tykesson

Bokstäverna "I N I" ovanför dörren är en förkortning för latinets "In nomine Iesu" som betyder I Jesu namn. Alla de som sett filmen "Indiana Jones och det sista korståget" från 1989 kommer ihåg att på latin stavades Jehova med I - uppenbarligen så även Jesus.

En platta från en av de sättugnar som förr värmdes huset.

Fastigheten 26:1 är Fyrakappan idag.

